

**Boikott til hvilken pris?
Barns situasjon i Irak og Burundi
Rapport for Redd Barna**

Mona Dia

R 1998: 4

**Boikott til hvilken pris?
Barns situasjon i Irak og Burundi
Rapport for Redd Barna**

Mona Dia

R 1998: 4

CMI Reports

This series can be ordered from:

Chr. Michelsen Institute

P.O. Box 6033, N-5020 Bergen, Norway

Tel: + 47 55 57 40 00

Fax: + 47 55 57 41 66

E-mail: cmi@amadeus.cmi.no

Web/URL:<http://www.cmi.no>

Price: NOK 50+ postage

ISSN 0805-505X

ISBN 82-90584-31-8

Indexing terms

Economic sanctions

Children's rights

Children

Iraq

Burundi

- R 1997: 9 MOORSOM, Richard with Joe Matanga & Lloyd Sachikonye
Evaluation of the social development fund in Zimbabwe: A pilot study, Bergen, 1997, (Price NOK 90 + postage)
- R 1997: 10 HYBERTSEN, Bente
Kriterier for fordeling av nødhjelpsmidler - en analyse av norske private organisasjoner. Bergen, 1997 (Price NOK 145 + postage)
- R 1998: 1 JUL-LARSEN, Eyolf (ed.), Florence Bukali da Graca, Jesper Raakjær Nielsen, Paul van Zwieten
Research and fisheries management; the uneasy relationship review of the Zambia-Zimbabwe SADC fisheries project. Bergen, 1998 (Price NOK 125 + postage)
- R 1998: 2 SURKHE, Astri et al.
Humanitarian assistance and conflict. Report prepared for the Norwegian Ministry of Foreign Affairs. Bergen, 1998. (Price NOK 90 + postage)
- R 1998: 3 TJORE, Gro
Protective strategies in the 1990s: A review of the policy discourses in UNHCR and the executive committee. Bergen, 1998. (Price NOK 90 + postage)

A complete list of publications and Annual Report available free of charge

For priced publications:

Surface mail (B-economique) free with prepaid orders. For airmail (A-prioritaire) outside the Nordic countries add 20 %

Four easy ways to pay:

Cheque, issued in Norwegian kroner
Post office giro, paid by International Giro: 0808 5352661
SWIFT: DNBANOB, Den norske Bank no: 5201.05.42308
Credit card: VISA only

Order from:

Chr. Michelsen Institute
P.O. Box 6033, Fantoftvegen 38, N-5020 Bergen, Norway
Fax: + 47 55 57 41 66 Phone: + 47 55 57 40 00 E-mail:
cmi@amadeus.cmi.no

Summary

This report, commissioned by Save the Children, Norway, discusses the impact of international sanctions on children's situation in Iraq and Burundi.

The report recognises that sanctions raise the ethical question of whether suffering inflicted on vulnerable groups in the target countries is a legitimate mean of exerting pressure on political leaders. The report argues that sanctions should be judged by standards of universal human rights, particularly the Convention on the Rights of the Child. The reviewed cases of Iraq and Burundi demonstrates that the international community should cease to impose comprehensive economic sanctions without obligatory and enforcable humanitarian exemptions and agreed mechanisms for monitoring the impact of sanctions on children and other vulnerable groups.

Innholdsfortegnelse

Forord	
Oppsummering	iii
1 Internasjonale sanksjoner: Helliger hensikten middelet ?	1
1.1 Er sanksjoner effektive?	2
1.2 Hva er virkningene for utsatte grupper i befolkningen?	3
2 Hvordan måle barns levekår?	4
3 Barn i Irak	6
3.1 Bakgrunn	6
3.2 Levestandard	7
3.3 Helse	9
3.4 Utdanning og skoletilbud	12
4 Barn i Burundi	14
4.1 Bakgrunn	14
4.2 Levestandard	15
4.3 Helse	16
4.4 Utdanning og skoletilbud	18
5 Hvorfor og hvordan boikottes Irak?	19
5.1 Hva har sanksjonene gått ut på og hvem har vedtatt dem?	19
5.2 Hvilke kriterier legges til grunn for at sanksjonene har hatt ønsket effekt?	20
5.3 Har Irak imøtekommet kravene i FNs sikkerhetsråds resolusjoner?	21
5.4 Har sanksjonene mot Irak vært effektive og hatt ønsket effekt? politiske virkning?	22
5.5 Har det skjedd en oppmykning av boikotten?	22

6	Hvorfor og hvordan boikottes Burundi?	24
6.1	Hva har sanksjonene gått ut på og hvem har vedtatt dem?	24
6.2	Hvilke kriterier legges til grunn for at sanksjonene har hatt ønsket effekt?	25
6.3	Har Irak imøtekommet kravene i OAU's resolusjoner?	25
6.4	Har sanksjonene mot Burundi vært effektive og hatt den ønskede politiske virkning?	26
6.5	Har det skjedd en oppmykning av boikotten?	26
7	Er boikott årsak til forverring av barns kår?	28
7.1	Irak: Økende nød og ulikhet	28
7.2	Burundi: Den moderne sektor bryter sammen	30
7.3	Hvor ligger ansvaret?	32
8	Hvor går balansen mellom internasjonal politikk og humanitære kostnader?	33
9	Litteraturliste	35

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag av Redd Barna¹ og publiseres i forståelse med arbeidsgiver. Den ble skrevet som et ledd i Redd Barnas arbeid med å rette et søkelys på humanitære konsekvenser av økonomiske sanksjoner mot land. Det internasjonale samfunn står hele tiden overfor vanskelige avveininger om når hensikten helliger midlet. Studien gir en god bakgrunn for diskusjonen av dette dilemmaet i forhold til barns situasjon som følge av sanksjonene mot Irak og Burundi. Den oppsummerer det materialet som har vært tilgjengelig og baserer seg slik utelukkende på skriftlige og sekundære kilder, herunder internasjonale dokumenter som utgjør grunnlaget for boikottene, rapporter fra ulike FN organer, samt samfunnsvitenskapelige kilder. Internet har vært en viktig ressurs i denne forbindelse.

Rapporten er skrevet av Mona Dia med veiledning fra Alf Morten Jerve. Bibliotekarene Sissel Moe (Redd Barna) og Kari Herland (CMI) har stått for innsamlingen av bakgrunns materialet. Henrik Lunden har bidratt med konstruktiv kritikk og gode råd. Takk til dere for god assistanse!

Mona Dia står selvsagt selv ansvarlig for alle tolkninger og for presentasjonen i denne rapporten.

¹ Oppdraget er gitt på grunnlag av oppdragsbeskrivelse datert 25.4. 1997 og har hatt en varighet på 6 arbeidsuker.

Oppsummering

Barn i Irak og Burundi har gjennomlevd krig, politiske, sosiale og økonomiske kriser. Fredsprosessen har fått stadige tilbakeslag. Såvel Irak som Burundi har totalitære regimer og er preget av interne konflikter. Mange barn er fordrevet fra sine hjem og lever som flyktninger i eget land. Sosiale indikatorer tyder på omfattende fattigdom, matmangel, feil- og underernæring, høy barnedødelighet og generelt dårlige levekår. Barns fundamentale rettigheter blir systematisk brutt i begge land. Rett til sikkerhet, mat, utdanning og helse er ord uten mening for mange av barna. I tillegg har barn Irak og Burundi vært offer for internasjonale sanksjoner.

Denne rapporten ønsker å rette søkelyset på situasjonen for barn i Irak og Burundi. Hva vet vi om situasjonen for barn i disse landene i dag, og hvor mye har den forverret seg over de senere år? Hvor mye av forverringen kan tilskrives de internasjonale sanksjonene som ble innført mot Irak (august 1990) og de regionale sanksjonene som ble innført mot Burundi (juli 1996)?

Rapporten har som utgangspunkt at sanksjoner er mer enn et spørsmål om internasjonal politikk, det er også et spørsmål om moral, etikk og menneskerettigheter. I den forbindelse belyser rapporten noen synspunkter og problemer knyttet til boikottvirkemiddelet. Et av spørsmålene som reises er: Hvor går balansen mellom internasjonal politikk og humanitære kostnader? Garca Machel, spesialrådgiver for FNs Generalsekretær¹, har pekt ut en fruktbar vei for å løse dette dilemmaet. Hun skriver i sin rapport at det internasjonale samfunn ikke bør innføre omfattende økonomiske sanksjoner, med mindre de gjør klare humanitære unntak og kontinuerlig overvåker effekten for sårbare grupper. I det øyeblikket en oppdager at sanksjoner får for negative følger for barn, bør sanksjonene endres eller lettes. Dette leder oss til neste spørsmål. Tjener sanksjonsmiddelet barns interesser på lengre sikt? Fører sanksjonene til ubotelige skader? En viktig test på sanksjoners virkninger, er å spørre seg: *Vil barn få det bedre dersom boikotten oppheves?* Data fra Irak og Burundi antyder at så er tilfellet. Innføringen av sanksjoner mot de to landene har sannsynligvis ført til at levekårene har blitt forverret for flertallet av barna.

Rapporten tar opp spørsmålet om hvem som skal ta ansvar for at barns situasjon har forverret seg, det internasjonale samfunn eller regimene i Irak og Burundi. I følge FNs sikkerhetsråd er det Saddam Husseins krig, politikk og undertrykkelse, samt nektelse av å følge FNs pålegg, som har ført til dagens kritiske situasjon.

¹ Report of Garca Machel, Expert of the Secretary General of United Nations, *Impact of Armed Conflict on Children* (A/51/306 26. august 1996)

Det irakiske regimet på sin side, bruker sivilbefolkningen og dens nød som et bevisst pressmiddel for å bevege det internasjonale samfunn til å oppheve sanksjonene før alle FNs krav er imøtekommet. OAU legger skylden på Buyoya og hans regime. Buyoya legger skylden på OAU og boikotten. *Mens regimene og internasjonale politikere fordeler skyld etter hva som måtte passe dem selv best, blir situasjonen for barn i Irak og Burundi mer og mer kritisk.*

Selv om barn som er ofre for interne og eksterne konflikter er beskyttet av Genèvekonvensjonen², ser vi at barns mest fundamentale rettigheter systematisk blir brutt i Burundi og Irak. De internasjonale forpliktelser til å bedre barns situasjon står også sterkt i konvensjonen om barnets rettigheter av 1989. De fleste av FNs medlemsland, Irak og Burundi innbefattet, har ratifisert konvensjonen. Til tross for manglende systematiske data og problemer med å isolere årsak og virkning, står det klart for forfatteren av denne rapporten at det internasjonale samfunn, samt Irak og Burundi bryter egne forpliktelser i forhold til barns rettigheter daglig. Opphevelse av eller endring av sanksjonene vil kunne bedre barns situasjon, men representerer ikke i seg selv en løsning på krisen.

Rapporten understreker at barns vanskeligheter i land som rammes av internasjonal boikott er et resultat av mange faktorer. *Det er problematisk å gi et entydig svar på hva som kan tilskrives sanksjonene direkte, og hva som skyldes andre forhold.* Regimene i Irak og Burundi har selv ført en politikk som har forverret barns levekår. Krig, politiske og sosiale konflikter har vært en del av dagliglivet for befolkningene i en årrekke. Under slike forhold er det vanskelig å isolere virkningen av internasjonale eller regionale straffetiltak fra regimets egne prioriteringer av begrensede ressurser eller krigsødeleggelse. Disse problemstillingene er i liten grad berørt i materialet som er gjennomgått.

² Genèvekonvensjonen av 1949

1 Internasjonale sanksjoner: Helliger hensikten middelet?

Boikott, eller økonomiske sanksjoner, har lenge vært et akseptert utenrikspolitisk virkemiddel for å legge press på regimer som bryter internasjonale normer og krav. I følge FN Charteret¹ er sanksjoner ett av tre virkemidler - ved siden av diplomati og militær intervensjon - som sikkerhetsrådet og det internasjonale samfunn kan ta i bruk for å sikre fred gjennom å påvirke en stats politikk.

FN Charteret definerer sanksjoner som omfattende eller delvis forstyrrelse av økonomiske relasjoner og av kommunikasjonsmidler som radio, post, tog, vei, sjø- og flyforbindelse, samt brudd på diplomatiske forbindelser².

Bruk av sanksjoner representerer et vanskelig dilemma for FN, siden Charteret er opptatt av å sikre både fred og menneskerettigheter. Dilemmaet knyttes til to hovedproblemstillinger:

- Er sanksjoner et effektivt politiske virkemiddel?
- Har sanksjoner negative (bi)virkninger for sivilbefolkningen i en grad som ikke kan forsvares?

Sikkerhetsrådet må veie sanksjonenes mulige suksess opp mot nivået av lidelse som sannsynligvis vil ramme sivilbefolkningen. I vurderingen av det siste må man også ta i betraktning hvorvidt den rammede staten vil ta ansvar ovenfor sin egen sivilbefolkning.

Vil sårbare grupper i samfunnet tilgodeses når offentlige ressurser blir mindre? Vil staten bruke sanksjonspolitikken som et virkemiddel for å undertrykke sin sivilbefolkning? Vil staten bruke sitt lidende folk som propaganda for å påvirke beslutninger av det internasjonale samfunn?

Et hovedspørsmål er om det finnes alternative reaksjonsformer som vil gi bedre resultater og som ikke rammer sivilbefolkningen i samme grad, eller ikke i det hele tatt. FN Charteret tar ikke stilling til hvordan disse dilemmaene bør løses, men forventer at FNs sikkerhetsråd opprettholder balansen mellom fred, sikkerhet og menneskerettigheter.

¹ United Nations, Charter of the United Nations, Artikkel 41, kapittel VII

² International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, *UN sanctions and the humanitarian crisis* i; World Disaster Report 1995, Section One, Key Issues Chapter 2.

Sanksjonsmiddelet har til nå blitt sett på som et billigere, mer humanitært og ikkevoldelig alternativ til militær intervensjon³. Likevel har kritiske røster reist seg mot bruk av sanksjoner, fordi mange mener det internasjonale samfunn ikke har klart avveiningen mellom humanitære kostnader og internasjonale normer. Spørsmålet som reises, er hvor langt det internasjonale samfunn er villig til å gå m.h.t. humanitære lidelser for å oppnå sine politiske mål.

1.1 Er sanksjoner effektive?

Skepsis mot bruk av økonomiske sanksjoner er økende innen akademisk forskning. Det er langt på vei enighet i vurderingen av sanksjonsmiddelet som et lite tjenelig og ofte ødeleggende instrument i internasjonal politikk⁴.

I faglitteraturen vil vi stort sett finne argumenter for at økonomiske sanksjoner sjelden får den tilsiktede virkningen, uansett om sanksjonene er selektive eller omfattende, universelle eller ensidige, frivillige eller bindende⁵.

Dersom en tar for seg konkrete eksempler på slike sanksjoner, er det få som er avvirket med den offisielle begrunnelsen at den tilsiktede endringen hadde funnet sted. I følge Washington Institute for International Economics har få sanksjoner vært effektive i løpet av det siste århundre. I en studie av 116 sanksjoner kom det frem at kun 34% av tilfellene hadde ført til oppnåelse av målet⁶.

Det blir også pekt på at sanksjoner sjeldent kan gjennomføres effektivt fordi det alltid vil være noen som ikke vil følge opp boikotten. Byrdene for regimene som blir utsatt for sanksjonene, vil heller ikke i regelen være store nok. Sanksjoner blir ofte beskrevet som et upresist virkemiddel⁷. Sanksjonenes intenderte mål er å ramme politiske regimer, men det viser seg ofte at det er sivilbefolkningen som rammes hardest. Det er eksempler på at dette snarere bidrar til å styrke regimets posisjon, heller enn å svekke den⁸.

³ Report of Garca Machel, Expert of the Secretary General of United Nations, *Impact of Armed Conflict on Children* (A/51/306 26. august 1996)

⁴ Elling Njål Tjønneland; *Økonomiske sanksjoner som virkemiddel i internasjonal politikk*, PRIO Paper 11/86, (1986;49)

⁵ Ibid. (1986; 55)

⁶ Hufbauer and Schott, *Economic Sanctions Reconsidered; History and Current Policy*, Institution for International Economics, Washington, DC 1985

⁷ Report of Garca Machel, Expert of the Secretary General of United Nations, *Impact of Armed Conflict on Children*. 1996 (A/51/306 26. august 1996)

⁸ Dimitrijevic, V. and Pejic, J., *UN Sanctions Against Yugoslavia: Two Years Later*, i; Bourantonis, D. and Wiener, J., *The United Nations in the New World Order*, Macmillan Press Ltd 1995

1.2 Hva er virkningene for utsatte grupper i befolkningen?

I løpet av de siste årene har det vært et økende fokus på sanksjoners negative humanitære effekter. I sin rapport "An agenda for Peace"⁹, anerkjente tidligere generalsekretær i FN, Boutros Boutros Ghali, at sanksjoner fører til et etisk problem: Kan lidelser som blir påført sårbare grupper være et legitimt middel for å øve press mot politiske ledere?

Det stilles i økende grad spørsmål om hensikten helliger middelet, om prisen av boikott for en uskyldig tredje part er så stor at boikottmiddelet bør revurderes. Ikke minst rettes oppmerksomheten mot barns situasjon. Barn kan ikke selv ta stilling til den konflikt som ligger til grunn for sanksjonene, og kan ikke flykte fra konsekvensene. Barn representerer den kommende generasjon, og er den menneskelige ressurs fremtiden må bygges på. Dette reiser fundamentale etiske og menneskerettslige spørsmål.

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Redd Barna, som spesielt ønsker å rette søkelyset på situasjonen for barn i *Irak* og *Burundi*. Sivildbefolkningen i disse landene er hardt rammet. Begge land er i dag utsatt for ulike former for internasjonale sanksjoner. Hva vet vi om situasjonen for barn i disse landene i dag, og hvor mye har den forverret seg over de senere år? Irak og Burundi er land preget av politisk uro, krig, interne og eksterne konflikter over en lang periode. Hvor mye av den forverring som har skjedd kan tilskrives de internasjonale sanksjonene som ble innført mot Irak (i august 1990) og de regionale sanksjonene som ble innført mot Burundi (i juli 1996)? Dette er spørsmålene rapporten søker å belyse.

⁹ United Nations, Report from the secretary-general, *An agenda for Peace* (A/50/60)

2 Hvordan måle barns levekår?

I land med et dårlig oppbygd apparat for innhenting av statistisk informasjon om befolkningens levekår, som dessuten gjennomlever en krigslignende situasjon, og hvor også uavhengig informasjonsformidling og forskning er meget begrenset, står vi overfor betydelige metodiske problemer.

I utgangspunktet gir barnerettighetene, slik de er nedfelt i Barnekonvensjonen¹⁰, et godt rammeverk for vurdering av barns situasjon. De elementære rettighetene i denne konvensjonen er nå ratifisert av majoriteten av stater¹¹, og det finnes relevante indikatorer som kan belyse oppnåelse av disse rettighetene. Disse knytter seg til målinger av fattigdom, helsetilstand og utdanning. I tabellen nedenfor har vi satt indikatorene i forhold til tre artikler i Barnekonvensjonen. De er også valgt på bakgrunn av den eksisterende litteraturen om Irak og Burundi.

	Barnerettighet	Indikatorer
Levestandard	<p><i>Artikkel 27</i></p> <p>Barn har rett til en levestandard som sikrer utvikling på alle måter</p>	<ul style="list-style-type: none"> - BNP pr. capita - Fattigdomsrate - Inflasjonsrate - Matpriser - Matmangel - Matsubsidier
Helse	<p><i>Artikkel 24</i></p> <p>Barn har rett til helse, medisinsk behandling og rehabilitering etter sykdom eller skade.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Spebarns-og barnedødelighetsrater - Tilfeller av infeksjoner og epidemier - Ernæringsstatus - Prosent av statsbudsjett til helsesektor - Kapasitet og og standard på helsetjenester
Utdanning	<p><i>Artikkel 28</i></p> <p>Barn har rett til utdanning og like muligheter til utdanning</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Andel av skolepliktige barn i skolen - Andel barn som slutter skolen for tidlig - Kapasitet og standard på utdanningsinstitusjoner - Prosent av offentlige utgifter til skolesektoren

Det er kun noen av indikatorene som har barn som objekt for målingene. De fleste referer seg enten til forhold innen offentlige sektorer eller til befolkningen generelt (spesielt den voksne befolkningen). Det hadde vært ønskelig med bedre informasjon om forhold spesielt for barn, og ulike

¹⁰ Vedtatt i FN's Generalforsamling 17. november 1989

¹¹ Konvensjonen er ratifisert av 191 stater, Irak og Burundi inkludert. Det er kun USA og Somalia som ikke har ratifisert konvensjonen om barnets rettigheter.

kategorier av barn, men samtidig må det sterkt understrekes at barn er en del av enhver sosial sammenheng i et samfunn.

Å skille barn ut fra resten av samfunnet og isolere deres problemer kan derfor være lite fruktbart. Barn er som oftest medlemmer i en familie. Det blir derfor viktig også å ta i betraktning samfunnet i sin helhet og spesielt rette fokus mot husholdssituasjonen.

Barn blir definert i Barnekonvensjonen som alle mennesker under 18 år (Artikkel 1), mens mesteparten av litteraturen fra Irak og Burundi fokuserer på spedbarn, barn under fem år og barn i skolepliktig alder. Tenåringsbarn er utelukket fra beskrivelsene.

På samme måte som voksne, er ikke barn en enhetlig gruppe. Det finnes store forskjeller mellom ulike kategorier av barn (flyktningebarn, middelklassebarn, fattige barn, foreldreløse barn, barnarbeidere, handikappede barn osv.) og barn har ulike behov i ulike aldersfaser. Hovedproblemet er at vi mangler data om ulike kategorier av barn i Irak og Burundi. Litteratur om barn og barnerettigheter er dessuten lite omfattende for disse landene¹².

Innenfor rammen av denne rapporten har det desverre ikke vært mulig å utføre en mer omfattende studie. Barn i Irak og Burundi blir derfor behandlet som en enhetlig kategori uten å ta hensyn til aldersmessige, regionale, sosiale eller økonomiske forskjeller.

Det har også vært vanskelig å få tilgang til oppdaterte og pålitelige data om levestandarden i Irak og spesielt for Burundi. Målinger på en god del helse- og utdanningsindikatorer har heller ikke vært tilgjengelige. Dette gjelder spesielt for Burundi. De få data som eksisterer på levekår kan også være upålitelige. Landets egne databaser er ofte mangelfulle, av dårlig kvalitet og det kan stilles spørsmål ved måten dataene er blitt samlet inn på. I noen sammenhenger blir datamaterialet vurdert som politisert og manipulert, der man for eksempel søker å overdrive virkninger av sanksjoner. I en rapport fra november 1993 kommenterte bl.a. et WFP/FAO survey team at mye av datagrunnlaget, som var gjort tilgjengelig av helseministeriet i Irak, var utilstrekkelig og at det derfor var vanskelig å trekke klare konklusjoner¹³.

¹² Litteraturen preges av journalistiske beskrivelser. Gjennom media og rapporter kan det virke som om alle barn i Irak og Burundi er synonyme med fattige og lidende barn. Dette er nok en sannhet med modifikasjoner.

¹³ Graham-Brown, S. *Intervention, Sovereignty and Responsibility. The Iraq Sanctions Dilemma* i; Middle East Report, nr. 193, Vol 25 no 2, March-April 1995 (1995;10)

3 Barn i Irak

Iraks befolkning regnes for å være i overkant av 21 millioner mennesker, hvorav 48% er under 14 år¹⁴. Hovedparten av befolkningen (70%) bor i byer og 3/4 av befolkningen på landsbygda er bønder (21% av den totale befolkningen). Den største befolkningsgruppen i Irak er shiamuslimer (60-65%), deretter kommer sunnimuslimer (32-37%) som har regjeringsmakten i landet. I tillegg har landet en liten kristen befolkningsgruppe (ca. 3%). Kurderne utgjør mellom 15-20% av den totale befolkningen og hovedparten er sunnimuslimer¹⁵. Av befolkningen i byene gjør 7-9% det godt gjennom handel og høye posisjoner i stats- og militær apparatet. Ved å ekskluderer de 7-9% som gjør det godt, samt bøndene som utgjør 21% av den totale befolkningen kommer en frem til at ca. 70% av den totale befolkningen lever under svært dårlige omstendigheter. I Irak lever 20% av befolkningen under fattigdomsgrensen¹⁶. 1,3 millioner mennesker, 7% av befolkningen, er avhengig av humanitær hjelp¹⁷.

3.1 Bakgrunn

Irak har i løpet av de siste 17 årene vært utsatt for to store kriger, interne borgerkrigslignende konflikter og internasjonale sanksjoner. Alt dette har påvirket barns situasjon.

Den 8 år lange krigen mot Iran (1980-88) ødela store deler av primærhelsetjenesten i provinsene som grenset til Iran. Store deler av befolkningen ble tvunget til å forlate sine landsbyer. Vestlige kilder anslår Iraks økonomiske tap av krigen mot Iran til rundt 452 milliarder US dollar. Infrastrukturen (veier, havner, flyplasser, kraftverk, strømforsyningen m.m.) var betydelig skadet, men landet var styrket militært. I løpet av Golf-krigen ble store deler av sør-Irak lagt i ruiner. 90% av elektrisitetsnettet, store deler av vei- og jernbanenettet, kommunikasjonssystemer, vannmagasiner, pumpestasjoner og kloaknettverk ble skadet. Dårlige sanitære forhold og mangel på rent vann førte til utbrudd av epidemier flere steder i landet. I perioden mellom 2. august 1990 og 27. februar 1991 anslås det at 100 000 irakere ble drept og rundt 300 000 skadet. 2.5 millioner irakere ble tvunget til å forlate sine hjem. Ødeleggelsene av infrastruktur beløp seg til over 170 milliarder US dollar. Iraks invasjon av Kuwait, august 1990, utløste en massiv

¹⁴ CIA World Factbook pages on Iraq ; Internet, <http://www.odci.gov/cia/publications/nsolo/factbook/>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ UN Food and Agricultural Organisation (FAO); *Evaluation of food and nutrition situation in Iraq*, 1995 (TCP/IRQ/4552)

¹⁷ UNICEF, *Emergency Information Note, Iraq I* (EIN/GVA/95/09) 28. March 1995

kritikk fra det internasjonale samfunn og påfølgende militære, økonomiske og finansielle sanksjoner¹⁸.

Det brøt ut interne opprør i Irak etter krigen. I sør krevde shiamuslimer innføring av islamske lover i Irak, mens et nytt kurdisk opprør spredde seg i nord. Det irakiske regimet slo ned begge opprørene. Det førte til flyktningestrømmer begge steder. 2 millioner kurdere og shiamuslimer flyktet til Tyrkia i nord og Iran i øst. Rundt 35 000 ble drept da opprørerne ble slått ned. I løpet av høsten trakk irakiske regjeringsstyrker seg ut av de tre nordligste provinsene Erbil, Dohuk og Suleimaniyah. Kurdernes sikkerhet ble så garantert av koalisjonsstyrker og de fleste kurdiske flyktingene vendte hjem¹⁹. I dette maktvakumet gjennomførte kurderne valg til eget parlament og opprettet egen regjering, men store konflikter mellom to av de ledende kurdiske gruppene i området, har ført til borgerkrigsliknende tilstander siden 1994²⁰.

Barns situasjon i Irak er forverret etter dette. I følge Unicefs representant i Irak, Phillip Heffnick er: "Situasjonen for irakiske barn katastrofal. Mange barn lever på minimumsgrensen. Rundt 4500 barn under fem år dør hver eneste måned som følge av sult og sykdommer". Årsaken bunner bl.a. i ekstrem mangel på mat, et ødelagt helsesystem og mangel på rent drikkevann²¹.

3.2 Levestandard

Ekstremt høy inflasjon på 500%²², prisøkninger på over 5000% samtidig som husholdsinntektene har sunket for 70% av befolkningen, sier noe om at den økonomiske situasjonen for den jevne iraker har forverret seg dramatisk etter Golf-krigen. Den irakiske økonomien var dominert av oljesektoren fra 1950-tallet og frem til sanksjonene ble innført i 1990. I denne perioden var det en økende velstand for hoveddelen av befolkningen. I 1989 utgjorde Iraks inntekter fra oljesalg 60% av landets brutto nasjonal produkt (BNP) og mer enn 90% av landets valutainntekter²³.

I 1991 hadde Iraks BNP falt med 75%²⁴ og er i dag antatt å ligge på samme nivå som i 1940 årene, før oljeboomen og moderniseringen av landet²⁵. I 1989 var BNP på ca. 2 800 US dollar pr. capita, to år etter var det falt til 1 500 US

¹⁸ Dag Tuastad, *Irak i*; Store Norske Leksikon 1997, Kunnskapsforlaget

¹⁹ Ibid.

²⁰ Reidar Visser, *Irak-5år etter Golf-krigen i; Hvor Hender Det ?* Nr. 11 1996/97, NUPI

²¹ UNICEF-Information PR/GVA/96/035, 4.oktober 1996

²² The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile of Iraq 1996-97*

²³ The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile of Iraq 1995-96* (1996;13)

²⁴ Ibid. (1996;13)

²⁵ Center for Economic and Social Rights (CESR), *UNsanctioned Suffering, A Human Rights Assessment of United Nations Sanctions on Iraq*, May 1996 (1996;7)

dollar pr. capita²⁶ og fem år etter ble BNP pr. capita beregnet til 160 US dollar²⁷. I følge FNs beregninger lever fire millioner mennesker i ekstrem fattigdom²⁸.

Den økonomiske kollapsen i Irak har ført til store problemer for de fleste hushold. Husholdene har funnet ulike overlevelsesstrategier. Noen selger hus og personlige effekter for å få penger til mat. Andre har engasjert seg i småhandel, mens atter andre tyr til tigging og tyveri. I følge offisiell irakisk presse har den økonomiske krisen ført til økt kriminalitet i landet. FNs spesialrapportør til Irak beretter om økende korrupsjon blant offentlige ansatte. Tyveri og bestikkelser er blitt et velkjent fenomen i den offentlige og private sektor²⁹.

Folk er skviset inn i en umulig posisjon gjennom en kombinasjon av ekstremt høy inflasjon og kollaps av husholdsinntekter³⁰. Mange foresatte har nå problemer med å ivareta sin rolle som forsørger for sine barn. Den økonomiske krisen rammer da også barn i Irak. Det er de fattigste barna med dårligst sikkerhetsnett som rammes hardest.

I august 1995 rapporterte FNs matvare og jordbruksorganisasjon (FAO) om stor matmangel i Irak. Hovedparten av den irakiske befolkningen lider av redusert matinntak. Mat er tilgjengelig på markedene, men prisene er høye. For eksempel var prisen på hvetemel 11.667 ganger høyere i august 1995 enn i juli 1990 og 33 ganger høyere enn i juni 1993.

Prisene for andre matvarer har gjennomsnittlig steget 4000 til 5000 ganger sammenlignet med priser i juni 1990 og 30 til 60 ganger siden 1993.³¹

I august 1990 innførte regimet et system for matrasjonering. Matrasjonene sørger for et minimum for nesten alle irakere. Matrasjonene dekker imidlertid ikke den nordlige regionen i landet³². Da rasjonene ble introdusert, dekket de 53% av det etterspurte daglige kaloriinntaket. I 1994 ble matrasjonene redusert til 34%. Til tross for reduserte rasjoner, kom FAO frem til at matmangelen ikke førte til sultkatastrofe på grunn av regjeringens effektive

²⁶ The World Health Organisation (WHO), *The Health Conditions of the Population in Iraq Since the Gulf Crisis*, March 1996

²⁷ Centre for Economic and Social Rights (CESR), *UNsanctioned Suffering, A Human Rights Assessment of United Nations Sanctions on Iraq*, May 1996 (1996;7)

²⁸ Department of Humanitarian Affairs, *UN Consolidated Inter-Agency Humanitarian Co-operation Programme for Iraq*. Mid-term Review, 21. September, 1995.

²⁹ Max van der Stoep; *Situation of human rights in Iraq (A/51/496)* 15. October 1996

³⁰ FAO; *Evaluation of food and nutrition situation in Iraq, 1995 (TCP/IRQ/4552)*

³¹ Ibid.

³² Ibid.

matrasjoneringsystem³³. I følge Unicef dekker matrasjonene kun 2/3 deler av behovet. For barn under 1 år dekkes kun 50% av behovet for melkepulver gjennom matrasjonene³⁴. Faren for hungersnød er overhengende.

3.3 Helse

Helsevesenet i Irak var i god stand frem til 1990, faktiske ett av de beste i den arabiske verden³⁵. På slutten av 1980-tallet ble det satt igang en rekke prosjekter som oppgraderte helsevesenet i landet³⁶. Befolkningen i såvel byer som på landsbygda hadde på begynnelsen av 1990-tallet tilgang til et godt utbygd helsevesen. Unicefs beregninger tilsier at 93% av befolkningen hadde tilgang til helsetjenester i perioden 1985-92³⁷. Disse forbedringene førte blant annet til at barnedødeligheten i Irak gikk ned til rundt 40 pr. 1000 levende fødte på slutten av 1980-tallet³⁸.

Fra 1990 har imidlertid helsesektoren blitt drastisk redusert. Det årlige helsebudsjettet falt med 90 til 95% fra 1987 til 1995. Mangel på ressurser har ført til en utvanning av helsesektoren³⁹.

Årsakene er sammensatt. Mange ansatte har sluttet å arbeide i helsesektoren p.g.a. lave lønninger. De som har valgt å bli igjen må klare seg under dårlige forhold. Det er stor mangel på utstyr og medisiner som antibiotika, bedøvelsesmidler, operasjonsinstrumenter og forbruksmaterieell (sprøyter, hansker osv.)⁴⁰. I 1996 anslo WHO en reduksjon på 30% av medisinske inngrep og operasjoner og en reduksjon på 50% av laboratorievirksomheten siden 1990.

Samtidig la krigen i 1996 store deler av elektrisitetsnett, vann- og kloakksystemet i ruiner. Reparasjoner av disse, samt dårlig vedlikehold av det som ikke ble ødelagt, har ført til mangel på sanitære tjenester. Før Golf-krigen hadde 93% av bybefolkningen og 70% av landsbybefolkningen tilgang på rent drikkevann. Vann- og kloakksystemet tilsvarer nå 60% av det gjorde før 1991. Dette har fått store følger for barns helse. Flere steder i Irak renner kloakken

³³ CESR (1996;9)

³⁴ UNICEF, *Iraq Country Profile*, 1995

³⁵ The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile Iraq 1996-97*. (1996-97;6)

³⁶ Juliette Sayegh, *Child Survival in Wartime, A Case Study from Iraq 1983-1989*, The Department of Population Dynamics, The Johns Hopkins School of Hygiene and Public Health, 1992

³⁷ UNICEF, *Iraq Country Profile*, 1995;6

³⁸ The World Health Organisation (WHO), *The Health Conditions of the Population in Iraq Since the Gulf Crisis*, March 1996

³⁹ Ibid.

⁴⁰ The World Health Organisation (WHO), *The Health Conditions of the Population in Iraq Since the Gulf Crisis*, March 1996 (1996;11)

åpent i gatene og ubehandlet avfall renner rett ut i elvene⁴¹. Dette har igjen ført til en økning av kolera, tyfoid, malaria, polio og andre infeksjonssykdommer⁴².

Det sier seg selv at den reduserte kvaliteten i helsesektoren, samt reduksjon av levestandarden, har ført til en økning av infeksjoner, epidemier og kroniske sykdommer. Mange irakiske barn dør nå av sykdommer de tidligere ble behandlet for.⁴³

Alle disse faktorene har bidratt til en betraktelig forverring av barns helse og ernæringsstatus siden 1990. I følge det irakiske helseministeriet var spedbarnsdødeligheten på 92 pr. 1000 levende fødte i 1995. Dødeligheten for barn under 5 år ble rapportert med 128 pr. 1000 levende fødte. Til sammenligning var barnedødeligheten i 1989, 40 pr. 1000 levende fødte⁴⁴.

I august 1995 rapporterte FAO at det var en femdobling av barnedødelighet og en fordobling av spedbarnsdødelighet i Irak siden 1990⁴⁵. Verdens helseorganisasjon (WHO) kom med lignende resultater - fordobling av spedbarnsdødelighet og en seksdobling av barnedødelighet.⁴⁶ Mer enn en halv million barn under 5 år har ikke fått muligheten til å leve opp i løpet av de siste fem årene. Hovedårsakene til økningen i barnedødeligheten er diare og infeksjoner.

Et informasjonsskriv fra Unicef⁴⁷ viser til resultatet av en nylig utført studie av barns ernæringsstatus i sentrale og sørlige deler av Irak. Studien, utført av helseministeriet i Irak i samarbeid med Unicef og Verdens matvareprogram (WFP) i april 1997, viser at antall barn med underernæring har økt med 25% siden 1991. Hele 750 000 barn lider av underernæring i sentrale deler av Irak. Studien belyser også et alarmerende nivå av kronisk underernæring blant barn under fem år. Kronisk underernæring har langsiktige virkninger på barns fysiske og mentale utvikling. Etter at et barn er fylt tre år, er det vanskelig å reversere ødeleggelsene underernæring har ført til. Andelen av barn som lider av underernæring er nå 27,5%⁴⁸.

Lav fødselsvekt (< 2.5 kg) ble beregnet til 21.1% i 1995. Sammenlignet med studier fra tidligere år av lav fødselsvekt har det vært en drastisk økning. I

⁴¹ CESR, 1996;12

⁴² UNICEF, *Iraq Country Profile*, 1994 (1994;6)

⁴³ CESR, Centre for Economic and Social Rights (CESR), *UNsanctioned Suffering, A Human Rights Assessment of United Nations Sanctions on Iraq*, May 1996 (1996;17)

⁴⁴ The World Health Organisation (WHO), *The Health Conditions of the Population in Iraq Since the Gulf Crisis*, March 1996 (1996;

⁴⁵ FAO, (1995; tabell 28)

⁴⁶ WHO, (1996;6-7)

⁴⁷ UNICEF-Information PR/GVA/97/011, 29 May 1997

⁴⁸ Ibid.

august 1990 ble lav fødselsvekt beregnet til 4%, i august - mars 1993 var tallet på 19,2%. I følge den irakiske regjering har andelen av barn med undervekt økt fra 7% i 1991 til 29% i 1995 - en økning på 400%. Lav fødselsvekt er også et kjennetegn på feilernæring og at mødrene økonomisk og sosialt har det vanskelig⁴⁹. Lav fødselsvekt kan blant annet føre til at barn får større atferdsvansker, nedsatt konsentrasjon og vanskeligheter med å få kontakt med andre mennesker⁵⁰.

I 1990 var barns helse- og ernæringsstatus i Irak på samme nivå som Kuwait. Fra den tid frem til i dag har situasjonen forverret seg dramatisk. I følge FAO har andel barn med undervekt i Bagdad (29%) økt til et nivå som er sammenlignbart med Ghana (27%) og Mali (31%). Dagens ernæringsstatus i Irak kan altså sammenlignes med utviklingsland hvor størstedelen av befolkningen bor på landsbygda og som det tidligere var unaturlig å sammenligne Irak med. Situasjonen for barn i nord- og sør-Irak er antakeligvis enda verre enn for barn i sentrale områder⁵¹.

I følge Unicef og andre hjelpeorganisasjoner er ernæringsstatusen også kritisk i nord-Irak. Kampene mellom de to kurdiske fraksjonene har innvirket på forsyningsforbindelsene og påvirket helsetjenester og matsituasjonen i området negativt. Mat er tilgjengelig, men dyrt.

FAO rapporterte i 1995 at hverken sykehuspersonalet eller lærere hadde fått utbetalt lønn på over seks måneder. Regjeringen i Irak gir ikke matrasjoner til nord-Irak på tilsvarende måte som i sin egen region. Det lille som blir gitt tilsvarer 0,1% av det som trengs. I nord-Irak må derfor all mat kjøpes på det frie marked. I Dohuk, Suleimania og Erbil er antall barn med underernæring på 20%⁵².

En undersøkelse av barns mentale helse, utført av Havard International Study Team i 1991, viste at 75% av barna som ble intervjuet led av etterkrigsbekymringer som frykt og engstelse. Mange av disse barna trodde ikke de kom til å leve opp til å bli voksne (62%). En enda større andel fortalte de var redde for å miste sin familie (78%). Mange barn fortalte de ikke hadde noen glede av å leke lenger og at de ofte opplevde å ha mareritt. Forfatterne fikk inntrykk av at sanksjonene mot Irak skapte større aggresjon, hevnfølelse og negative antiamerikanske holdninger blant sivilbefolkningen enn selve Golf-krigen. I følge forfatterne var barna preget av trøtthet og mangel på glede. De manglet energi, hadde konsentrasjonsproblemer og var forvirret i forhold til hva som hadde skjedd, og hvorfor. For mange barn vil disse problemene vare

⁴⁹ WHO, (1996;)

⁵⁰ Kristian Sommerfelt, TV2 Nyhetene kl 21. 00, 6.06.1997

⁵¹ FAO, 1995;

⁵² Ibid. (1995;

livet ut. De konkluderer med at barnas psykologiske traumer kan komme til å forårsake store problemer i fremtiden.⁵³

3.4 Utdanning og skoletilbud

Mangelen på ressurser har lenge truet utdanningssystemet i landet. Tilgang og kvalitet på skoletilbud er forverret siden 1991. Et av problemene er lave lærerlønninger som har ført til at det spesielt har vært vanskelig å beholde lærerne på landsbygda. I byer hvor lærerne har muligheter for å ta seg andre jobber, er motivasjon svært dårlig. Mange har ekstraarbeid og få bruker krefter på undervisningen. Irakiske regjeringsskilder sier at 12 000 lærere har forlatt sine embeter eller tatt flere jobber i perioden 1990-95⁵⁴.

Skolene mangler materiell. Lesebøker blir kopiert opp, men kvaliteten er dårlig. Mange skoler mangler også det mest elementære som elektrisitet, vann og toaletter. Barn må sitte på gulvet i mørke og kalde klasserom. Det sier seg selv at dette fører til en dårlig læresituasjon for barna.

I følge internasjonale hjelpeorganisasjoner som arbeider i nord-Irak og regjeringskontrollerte områder, er det en økende andel av barn som slutter skolen for tidlig. I følge UNDPs *Human Development Report 1992* var Iraks andel av skolepliktig barn i skolen i 1988-89, 84% for gutter og 78% for jenter.⁵⁵ I dag er tilsvarende tall, for andel skolepliktig barn i skolen på 69% - hvorav 46% jenter og 59% gutter⁵⁶.

På barneskole-nivå er det flere og flere barn som slutter skolen for å ta seg arbeid. I følge Unicef var det i 1995 17% av skolepliktige barn som sluttet skolen for tidlig.⁵⁷ Familiene trenger hjelp til husholdsøkonomien. Kostnadene for å sende barna på skole (klær, skolemateriell og transport) har også påvirket avgjørelsene om å ta barna ut av skolen.

Problemet med barnearbeid er økende. I den senere tid er flere og flere barntatt ut av skolen og satt til arbeid på fulltid. Mange av dem er svært unge. Dette skjer i et land hvor andelen skolebarn på barneskole-nivå var relativ høy⁵⁸. I byene kan mange av disse barna observeres i gatene. De tigger, pusser sko, selger søtsaker, sigaretter eller drivstoff. Men mange barnearbeidere er usynlige i gatebildet. Disse arbeider i små fabrikker, butikker, på restauranter og

⁵³ Atle Dyregrov og Magne Raundalen, *The impact of the Gulf Crisis on Children in Iraq* i; Health and Welfare in Iraq after the Gulf Crisis, International Study Team, 1991.

⁵⁴ UNICEF, Emergency Information note, Iraq 1 (EIN/GVA/95/09) 28 March 1995

⁵⁵ Graham-Brown, S. *Intervention, Sovereignty and Responsibility. The Iraq Sanctions Dilemma* i; Middle East Report, nr. 193, Vol 25 no 2, March-April 1995 (1995;10)

⁵⁶ United Nations Development Programme (UNDP), *Human Development Report 1997*, New York

⁵⁷ UNICEF, Emergency Information note, Iraq 1 (EIN/GVA/95/09) 28 March 1995

⁵⁸ UNICEF, *Iraq Country Profile, 1995*

bensinstasjoner. På landsbygda arbeider barn som innleid arbeidskraft (gjetere, jordbruksarbeider) eller de arbeider for sin egen familie⁵⁹.

Det ser ut til at antallet gatebarn vokser. Det er ikke gjort noen undersøkelse av omfanget, men Unicef og FAO rapporterer om problemet.

⁵⁹ Save the Children, *Iraq Strategy Paper*, The Save the Children Fund, London (1995;9)

4 Barn i Burundi

Burundi har en befolkning på nærmere 6,4 millioner hvorav 3,4 millioner er barn under 18 år og 1,2 millioner er under 5 år⁶⁰. Hovedparten av befolkningen bor på landsbygda. Kun 6% av befolkningen bor i byer⁶¹. 90% av befolkningen i Burundi er bønder. Jordbruk utgjør mer enn halvparten av Burundis BNP. Kaffe er hovedeksportvare og står for nesten 80% av inntektene.⁶² Industrisektoren i landet er liten og står for 15% av landets BNP. Internt fordrevne er beregnet til rundt 400 000 mennesker, hvorav 24 000 er barn uten følge. Den største befolkningsgruppen er hutuer som utgjør ca. 80%, deretter kommer tutsiene. Likevel er det tutsiene som har dominert det politiske og økonomiske liv i landet fra frigjøringen i 1962 og frem til i dag, kun avbrutt av en kort periode fra 10. juli til 21. oktober 1993⁶³.

4.1 Bakgrunn

Statskuppet i Burundi (juli 1996) brakte konflikten frem i verdenspressen og førte til at Burundis nabostater innførte økonomiske sanksjoner mot landet. Burundi har siden uavhengigheten i 1962 vært herjet av etniske konflikter med jevne mellomrom. Den politiske maktkampen har ført til utbrudd av vold og store flyktningestrømmer. "Etnisk rensning", militærkupp og mangel på en lovlig valgt regjering har markert det politiske terrenget.

Siden attentatet på den demokratisk valgte president Ndadaye, 21. oktober 1993, har situasjonen i Burundi vært kritisk. Etter attentatet brøt det ut massive uroligheter i landet, som resulterte i at nærmere 100 000 mennesker ble drept, omtrent like mange hutuer som tutsier. Hendelsene førte til masseflukt, og 700 000 mennesker, hovedsakelig hutuer, flyktet til nabostatene⁶⁴. I tillegg ble hundretusenvis av mennesker flyktninger innenfor landets grenser. Disse internt fordrevne er dels tutsier som bor i militærleirer, på sykehus og i administrasjonsbygninger under beskyttelse av det militære, og delvis hutuer som gjemmer seg i skogsområder og i flyktningeleirer⁶⁵.

⁶⁰ Michel Sidibè, *The women and children of Burundi: Hostages to conflict*, UNICEF, March 1997

⁶¹ EIU, *Country Profile Rwanda. Burundi 1996-97* (1996-56)

⁶² UNICEF, *Annual Report Burundi 1996*

⁶³ UNICEF, *Annual Report Burundi 1996*

⁶⁴ 400 000 til Rwanda, 250 00 til Tanzania og 60 000 til Zaire

⁶⁵ Reyntjens, P., *Burundi. Landet med kuppen utan slut*, Afrikafakta 3, Nordiska Afrikainstituttet 1996

I følge Unicef har ca. 1000 mennesker blitt drept hver måned siden 1993 og 1,5 millioner mennesker har på et eller annet tidspunkt vært flyktninger⁶⁶. I juni 1996 kom Buyoya til makten i Burundi. Buyoya, som tidligere har vært president i landet, hevdet at han tok makten for å få kontroll over den kritiske situasjonen, men Buyoyas maktovertagelse har ikke ført til annet enn en opptrapping av konflikten. I følge Department of Humanitarian Affairs⁶⁷ er situasjonen fremdeles svært kritisk og flyktingestrømmen mot Tanzania har økt i løpet av den siste måneden (juni 1997).

Krisen i Burundi er politisk, sosial og økonomisk. Det er også en regional krise, som har rammet hele Great Lakes området. Dessverre er barna de største ofrene. Barna mister sine livsmuligheter, taper skolegang, og får sin fysiske og mentale helse svekket. En hel generasjon av burundiske barn går en usikker fremtid i møte.

4.2 Levestandard

Siden 1993 er økonomien i Burundi forverret. Usikkerheten i landet har ført til nedgang i jordbruket. Mangel på import av råvarer, drivstoff, reservedeler og liten tilgang til elektrisitet har også ført til nedgang i industrien.

I 1993 var BNP pr. capita beregnet til 191 US dollar⁶⁸, men det antas at den har falt til mellom 153 og 159 US dollar pr. capita i 1997. Inflasjonen var beregnet til 19,3% i 1995, mot 4,5% i 1992 og 9,7% i 1993⁶⁹. Nyere data er ikke tilgjengelig. I følge Unicef er fattigdom et av Burundis største problemer⁷⁰.

De fleste varer er tilgjengelig på markedet i hovedstaden Bujumbura, tross snart ett år med sanksjoner. FAO har overvåket prisene på det sentrale markedet i Bujumbura siden juli 1996 og indikasjoner tyder på at prisene på hovedparten av varene hadde økt fra juli 1996 til februar 1997. For eksempel har prisen på melkepulver økt med 289%, prisen for ris med 111%, prisen for bønner med 118% og prisen på fersk fisk med 475%⁷¹. Det sier seg selv at dette har fått konsekvenser for barns matinntak.

⁶⁶ Michel Sidibè, *The women and children of Burundi: Hostages to conflict*, UNICEF, March 1997

⁶⁷ Department of Humanitarian Affairs, *Burundi Humanitarian Situation Report May 28- June 3*, Journal of Humanitarian Assistance, tilgjengelig via Internet <<http://131.111.106.147/BUR/Bur085/>>

⁶⁸ UNDP, *Human Development Report 1997*

⁶⁹ EIU, *Rwanda. Burundi Country Profile 1996-97* (1996; 55)

⁷⁰ UNICEF, *Annual Report on Burundi 1996* (1996;7)

⁷¹ EIU; *Uganda. Rwanda. Burundi Country Report 1 st. quarter 1997* (1997; 42)

FAO beregnet matproduksjonen i 1996 til 3,5 millioner tonn . Det betyr et fall på 3% sammenlignet med 1995 og et fall på 4% sammenlignet med perioden 1988-1993⁷³. I en nylig utgitt rapport beretter FAO om en ytterligere forverring av matvaresituasjonen, tross en viss lettelse av sanksjonene. Matvareproduksjonen i første kvartal 1997, ble beregnet til å være 7% lavere enn i tilsvarende periode i 1996 og 18% lavere enn for perioden 1988-1993⁷⁴. Smugling og humanitær hjelp har blitt til de to kanalene for import av varer. Smuglet gods er tilgjengelig til en høy pris for forbrukerne, mens humanitær hjelp kun kommer små målgrupper til gode.

4.3 Helse

Helsesektoren i Burundi var ikke godt utbygget før de sist urolighetene og har forverret seg i løpet av den siste tiden. Angrep på sykehus har blant annet ført til drap på sykehuspersonell og pasienter. Folk er nå redde for å oppsøke helsestasjoner og sykehus i landet.

Under 7% av statsbudsjettet i Burundi går til helsesektoren. Helsepersonell blir dårlig betalt og mangelen på kvalifisert personale er stor. Sykehus og helsesenter mangler også medisiner og utstyr.

Kvaliteten på vann og kloakksystemet har alltid vært dårlig i Burundi. Litt over halvparten av befolkningen har tilgang på rent drikkevann⁷⁵. Under krigen i 1993 ble 15% av vannforsyningssystemet ødelagt. Store deler har også blitt ubrukelig som følge av mangel på vedlikehold. Dette har ført til utbrudd av epidemier.

Tyfus- og koleraepidemier herjer for tiden Burundi. I følge WHO er 340 000 mennesker i fare i Burundi. De mest sårbare gruppene er barn i leirer og barn blant de internt fordrevne⁷⁶.

En beregning av vaksinasjonsraten viser et fall fra 82 til 56%. I et intervju uttalte Unicefs representant i Burundi, Michel Sidibe, at av de mer enn 200.000 som barn blir født i Burundi hvert år står 190 000 i fare for ikke å bli immunisert som en følge av mangel på vaksiner⁷⁷.

⁷³ UN Economic and Social Council, *Second report on the human rights situation in Burundi submitted by the Special Rapporteur, Paulo Sérgio Pinheiro, in accordance with Commission Resolution 1996/1 (E/CN.1/1997/12)* (1997, artikkel 62)

⁷⁴ DHA, *Burundi Humanitarian Situation Report, 21-27 May 1997*. Tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

⁷⁵ EIU, *Rwanda. Burundi Country Profile 1996-97* (1996;)

⁷⁶ DHA, *Burundi Humanitarian Situation Report March 4-18, 1997*. Tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

⁷⁷ Pan African News Agency, 19 September 1996. Tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

Det sier seg selv at krigssituasjonen, ødelagt infrastruktur, tap av tilgang på viktige tjenester og mat har ført til en vanskelig situasjon for barn. Det finnes imidlertid lite oppdatert og pålitelig statistikk for Burundi.

I følge UNDP var spedbarnsdødeligheten på 122 pr. 1000 levende fødte i 1994. Barnedødeligheten for barn under fem år ble rapportert til 176 pr. levende fødte⁷⁸. Oppdaterte data siden 1994 har ikke vært tilgjengelige. Men mye tyder på at spedbarns- og barnedødelighet øker i takt med forverringen av situasjonen i landet. Hovedårsaken er som i Irak, diaré og infeksjoner.

I følge Department of Humanitarian Affairs (DHA) er feil- og underernæring et stort problem i Burundi. Mange av barna som er fordrevne og lever i leirene kan gå opp til 48 timer uten mat⁷⁹. Leger uten grenser, antar at 14% av barna i leirene lider av feilernæring og at tilfeller av underernæring er fordoblet fra 6% til 12%⁸⁰. I oktober 1993, før krisen, rapporterte Unicef at 38% av barna i Burundi led av kronisk feilernæring. Det er mye som tyder på at andelen har økt siden dette⁸¹.

Unicefs representant i Burundi, Michel Sidibè, har besøkt mange av leirene for internt fordrevne. Han beskriver forholdene som svært kritiske. Mangel på mat og klær er stor. Hygienen er dårlig, såpe og vann er mangelvarer. Barn lider av feil- og underernæring, malaria og dysenteri. Mange av barna er foreldreløse eller har blitt fra skilt fra sine foresatte⁸². All forskning viser at tap av nære personer setter preg på barna mer enn katastrofer. Barn reagerer betydelig kraftigere dersom de ikke har foresatte i nærheten. Disse er de mest sårbare av barna. En del av dem lider av psykiske skadevirkninger etter å ha vært vitner til "hendelser utenfor normal menneskelig erfaring"⁸³.

⁷⁸ UNDP, *Human Development Report 1997*

⁷⁹ DHA, *Burundi Humanitarian situation report march 4-18, 1997*. Tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

⁸⁰ Michel Sidibè, *The women and children of Burundi: hostages to conflict*, UNICEF March 1997

⁸¹ Jareg, E. and Visman, E., *Supporting child development and rights in the Great Lakes region: A preliminary overview of present responses and longer term needs and possibilities with regard to increased Alliance co-operation*. A report for Save the Children Alliance, 25 November-12 December 1996

⁸² Michel Sidibè, *The women and children of Burundi: hostages to conflict*, UNICEF March 1997

⁸³ Jareg, E. and Visman, E., *Supporting child development and rights in the Great Lakes region: A preliminary overview of present responses and longer term needs and possibilities with regard to increased Alliance co-operation*. A report for Save the Children Alliance, 25 November-12 December 1996

4.4 Utdanning og skoletilbud

I følge Verdensbanken 1992 var 69% av skolepliktige barn innskrevet i barneskolen⁸⁴. I følge UNDP var andel skolepliktig barn i skolen på 40%.⁸⁵ Fra 1993 til 1996 falt antallet elever i barneskolen fra 52 til 37%⁸⁶. I perioden 1993-1996 er skolesituasjonen for barn blitt ytterligere forverret.

Mange skoler er ødelagt. I følge EIU ble rundt 276 skoler ødelagt som følge av den interne konflikten i 1993. En del skoler er også blitt tatt i bruk for å gi husly til internt fordrevne. Rundt 300 lærere ble drept og rundt 1500 flyktet. Mange skolebarn ble drept i granatangrep⁸⁷. Siden 1993 har over halvparten av lærerne i landet flyktet eller blitt drept. 3500 ufaglærte lærere er nå ansatt for å fylle de største hullene. Hovedparten av barn som er fordrevne står uten tilbud på undervisning⁸⁸.

Skolebøker er nå dyre. Papir til å kopiere opp lesebøker er vanskelig å få tak i. Drivstoff til å transportere skolebarn og lærere er for dyrt siden prisene er firedoblet. Selv det mest elementære, som kritt, er en mangelvare. Skolene står uten skolemateriell. Regjeringen har problemer med å lønne sine lærere og holde skolene åpne. Hele skolesystemet står i fare for å bryte sammen. Mange familier har heller ikke lenger råd til å sende sine barn på skole. I følge Unicefs representant slutter 18% av barn i skolepliktig alder skolen for tidlig⁸⁹.

Barns fundamentale rettigheter til sikkerhet, mat, klær, helse og skolegang er ord uten mening for mange barn i Burundi. Situasjonen i landet er fremdeles svært kritisk og det er de svakeste gruppene som rammes hardest. Vi trenger ikke oppdaterte data for å vite at barn i Burundi har det svært vanskelig og at situasjonen for dem har forverret seg i løpet av de siste årene.

⁸⁴ EIU, *Rwanda. Burundi Country Profile 1996-97* (1996;)

⁸⁵ UNDP, *Human Development Report 1997*

⁸⁶ UNICEF, *Country Report Burundi 1996*

⁸⁷ EIU, *Rwanda. Burundi Country Profile 1996-97* (1996;)

⁸⁸ Michel Sidibè, *The women and children of Burundi; hostages to conflict*, UNICEF 1997

⁸⁹ Ibid.

5 Hvorfor og hvordan boikottes Irak?

Irak invaderte Kuwait i august 1990. Okkupasjonen varte til februar 1991. En koalisjon av 30 land ledet av USA, med mandat fra FN, nedkjempet de irakiske styrkene og frigjorde Kuwait. Det internasjonale samfunn innførte deretter omfattende økonomiske og finansielle sanksjoner mot Irak for å svekke regimet, gjenopprette demokrati og bedre menneskerettighetssituasjonen i landet.

Samme dag som Irak invaderte Kuwait ble resolusjon 600 enstemmig vedtatt i FNs sikkerhetsråd⁹⁰. Resolusjonen fordømte Iraks invasjon av Kuwait, krevet Iraks umiddelbare utrekning av Kuwait og oppfordret partene til å starte forhandlinger⁹¹. Dette var den første av til nå ca. 35 resolusjoner som har forsøkt å få Irak til å oppfylle internasjonale normer og krav.

5.1 Hva har sanksjonene gått ut på og hvem har vedtatt dem ?

Det internasjonale samfunn innførte omfattende straffetiltak mot Irak. Militære, finansielle og økonomiske sanksjoner mot Irak ble vedtatt i FNs sikkerhetsråds resolusjon 661, 6. august 1990. I følge FN charteret må alle medlemsland ta ansvar for å opprettholde sanksjonspolitikken som blir vedtatt i FNs sikkerhetsråd⁹². Sanksjonslandene inkluderer nå samtlige av FNs medlemsland.

Resolusjon 661⁹³ oppfordret alle stater til å innføre en omfattende handelsboikott av Irak, og mesteparten av statens eksport og import ble forbudt. Eneste unntak fra sanksjonene var "utstyr som i strengeste forstand skulle brukes til medisinske formål og mat under humanitære omstendigheter". For å definere "humanitære omstendigheter" oppfordret resolusjon 666 FNs generalsekretær til å rapportere til sanksjonskomiteen om matvaresituasjonen, samt situasjonen for barn, syke, eldre og gravide kvinner i Irak.⁹⁴

⁹⁰ FNs sikkerhetsråd bestod dengang av representanter for de fem permanente medlemslandene med vetorett (USA, Storbritannia, Frankrike, Sovjetunionen, Kina) samt Canada, Colombia, Elfenbenskysten, Cuba, Etiopia, Finland, Malaysia, Romania, Yemen og Zaire. Siden har flere av medlemslandene i sikkerhetsrådet vært skiftet ut. Et betydelig antall av stater har derfor tatt beslutningen om sanksjonene mot Irak. Norge hadde ikke plass i sikkerhetsrådet og var dermed ikke med der premissene ble lagt.

⁹¹ UN Security Council, Resolution 600, 2. august 1990

⁹² Til tross for at Norge ikke har sittet i sikkerhetsrådet i denne perioden er de bundet av internasjonale avtaler.

⁹³ UN Security Council, Resolution 661, 6. august 1990

⁹⁴ Centre for Economic and Social Rights, *UNsanctioned suffering, A Human Rights Assessment of United Nations Sanctions on Iraq, May 1996* (1996;5)

Denne sanksjonskomiteen ble opprettet i henhold til paragraf 6, resolusjon 661. Medlemskapet i sanksjonskomiteen er lik medlemslandene i FNs sikkerhetsråd. Sanksjonskomiteen skal vurdere søknader og innvilge evt. unntak fra sanksjonene under skjerpene omstendigheter.

5.2 Hvilke kriterier legges til grunn for at sanksjonene har hatt ønsket effekt ?

Det er hovedsakelig fem FN resolusjoner som legger premissenene Irak må oppfylle for at sanksjonene skal heves. Disse er FN resolusjonene 687, 688, 706, 715 og 833.

Resolusjon 687 (1991) oppsummerer FNs sikkerhetsråds krav til Irak⁹⁵. Resolusjonen krever at Irak aksepterer Kuwaits suverenitet og dets grenser. Det kreves at Irak returnerer Kuwaits eiendommer, savnede personer samt ødelegger alle landets masseødeleggelsesvåpen. Resolusjonen krever også at regimet skal gi FN en full oversikt over, og ødelegge, alle kjemiske og biologiske våpen, langdistanseraketter og produksjonsstedene for slike våpen. Resolusjonen oppfordrer sikkerhetsrådet til å undersøke om resolusjonens krav etterkommes av Irak hver 120 dag⁹⁶. I tillegg vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 688 i 1991 hvor det irakiske regimet ble kritisert for overgrep mot sivilbefolkningen i landet.

I følge resolusjon 715 (1991) paragraf 21 og 22 vil Irak bli tillatt å selge ubegrenset mengde med olje dersom disse kravene blir innfridd. Boikotten vil derved bli opphevet. For å overvåke og bekrefte at Irak etterkom kravene i resolusjon 687 og 715, oppnevnte FNs sikkerhetsråd en spesialkommisjon under FN (UNSCOM) som i samarbeid med International Atomic Energy Agency (IAEA) skulle overvåke Iraks nedrustningstiltak og ødeleggelse av langtrekkende raketter, kjernefysisk utstyr, og biologiske og kjemiske våpen.

Som svar på Iraks økende krise i helsesektoren kom resolusjon 706 (1991)⁹⁷. Resolusjonen tillot Irak et engangsalg av olje for 1.6 milliarder US dollar. Avkastningen skulle settes inn på en FN administrert konto og bli brukt til mat og medisin innkjøp til Irak. Avkastningen skulle også dekke kostnadene til UNSCOM. Irak gikk ikke med på denne avtalen⁹⁸ og fikk derfor heller ikke selge olje på det tidspunktet.

⁹⁵ Resolusjon 687 ble vedtatt 3. april 1991 med 12 stemmer for (Østerrike, Belgia, Kina, Elfenbenskysten, Frankrike, India, Romania; USSR, Storbritannia og USA, Zaire og Zimbabwe) , en stemme mot (Kuba) og to avholdende (Ecuador og Yemen)

⁹⁶ Reuther, D.E, *UN Sanction Against Iraq, i; Economic Sanctions*. Westview Press, 1995

⁹⁷ UN Security Council, Resolution 706, 15. august 1991

⁹⁸ Saddam Hussein nektet å gå med på disse betingelsene som han anså som en krenkelse av Iraks suverenitet.

5.3 Har Irak imøtekommet kravene i FNs sikkerhetsråds resolusjoner ?

I over to år ville ikke Irak samarbeide med UNSCOM, men i november 1993 aksepterte Irak FNs sikkerhetsråds betingelser for overvåking av nedrustningen. I juni 1994 rapporterte UNSCOM at Iraks kjemiske våpen var ødelagt. I oktober 1994 ble det i dokumenter signert av UNSCOMs daværende leder Rolf Ekeus og av en representant for IAEA presentert for FNs sikkerhetsråd, hevdet at en vesentlig del av de kjemiske våpnene var ødelagte og at Irak ikke utgjorde noen trussel når det gjaldt kjernefysiske våpen. To dager før UNSCOM leverte sitt dokument ble det rapportert om irakiske troppeforflytninger mot grensen til Kuwait. Dette førte til en forlengelse av sanksjonene fra FNs sikkerhetsråd og til at sikkerhetsrådet tvilte på om Irak hadde imøtekommet kravene om nedrustning⁹⁹.

To år senere, sommeren 1996, rapporterte kommisjonene (UNSCOM og IAEA) at de fremdeles mistenkte Irak for å skjule et mindre tall langdistanseraketter. Irakiske styresmakter sa derimot at de hadde ødelagt alle våpnene som varfattet av FN-resolusjonene og at de hadde gitt FN full oversikt over våpenlagrene i landet¹⁰⁰. En del hevder derfor at Irak har oppfylt kravene i henhold til resolusjon 687 og at resolusjon 715, paragraf 22 nå bør implementeres¹⁰¹.

10. november 1994 signerte Saddam Hussein en deklarasjon der den irakiske republikken anerkjente Kuwaits suverenitet, dets territoriale grenser og dets politiske uavhengighet. I tillegg, i henhold til FNs sikkerhetsråd resolusjon 833 (1993), anerkjente Irak den internasjonale grensen mellom Irak og Kuwait.

Det hersker uenighet i sikkerhetsrådet om i hvilken grad Irak har imøtekommet kravet om langtidsovervåking av masseødeleggelsesvåpen. Uenigheten rettes mot fortolkningen av paragraf 21 og 22 i FNs sikkerhetsråds resolusjon 687. Russland, Frankrike og Kina har det synet at Irak har imøtekommet kravet i paragraf 22 om destruering av masseødeleggelsesvåpen. Disse ser frem til fremtidige oljeavtaler med landet. USA og Storbritannia vil ikke oppheve sanksjonene før samtlige krav i alle resolusjonene er imøtekommet¹⁰². I følge USA bør Bagdad også imøtekomme resolusjon 688 som bl.a krever at Irak stopper undertrykkingen av sivilbefolkningen i landet. Resolusjonen referer spesielt til kurderne i nord og shiamuslimene i sør.

Sanksjonene kan kun oppheves etter et nytt vedtak i Sikkerhetsrådet, hvor de fem faste landene har vetorett. USA har gjort det klart at de ikke kommer til å oppheve boikotten før Irak har etterkommet samtlige krav i sikkerhetsrådets

⁹⁹ World Disaster Report 19, *UN sanctions and the humanitarian crisis*, Section one, Key Issue Chapter 2;, 1993;24

¹⁰⁰ Reidar Visser, Reidar Visser, *Irak-5år etter Golf-krigen i; Hvor Hender Det ?* Nr. 11 1996/97, NUPI

¹⁰¹ Reuther,D.E, *UN Sanction Against Iraq, i; Economic Sanctions*. Westview Press, 1995

¹⁰² Sarah Graham-Brown, *Intervention, Sovereignty and Responsibility*, Middle East Reporter Nr. 193 Vol.25 nr. 2 , 1995 (1996;5)

resolusjoner. Hver 60. dag tar medlemmene i FNs sikkerhetsråd stilling til om Irak har oppfylt FNs betingelser. Siste gang dette skjedde var 10. juni 1997.

5.4 Har sanksjonene mot Irak vært effektive og hatt den ønskede politiske virkning?

USA har ført en streng kontroll med sanksjonspolitikken mot Irak. Samtlige havner, veier o.l. inn i landet blir overvåket og kontrollert, men smugling forekommer, spesielt over grensen fra nord-Irak til Tyrkia. Smuglingen er ikke av stor skala og har derfor ikke påvirket varetilførselen i noen større grad. Sanksjonene mot Irak kan derfor sies å ha vært effektive i økonomisk forstand.

Det finnes derimot ulike meninger om sanksjonspolitikken mot Irak har hatt den ønskede virkning. Det er naturlig nok sikkerhetsrådets mening som først og fremst er viktig, men som vist ovenfor er sikkerhetsrådet splittet i synet på om Irak har etterkommet kravene.

Det kan sies at hovedmålet med straffetiltakene mot Irak har vært å svekke landet militært og bidra til større press på regimet til Saddam Hussein. Mens det er liten tvil om at sanksjonene har bidratt til en viss nedrustning i Irak, har regimet overlevd sanksjonene. Regimet slo ned opprørerne i såvel de nordlige som de sørlige provinsene i landet. De første årene etter at sanksjonene ble innført klarte regimet dessuten å opprettholde levestandarden i de større irakiske byene på et tålelig nivå ved hjelp av statlige subsidier. Særlig viktig var det for regimet å ha et godt forhold til den sunnimuslimske befolkningen i sentrale deler av Irak, som er dets viktigste støttespillere. Fra 1993 førte sanksjonene til stort et fall i levestandard også i disse områdene.

Regimet i Irak bruker nå sanksjonene som unnskyldning for alt som er "galt" i landet, uansett om det er et resultat av straffetiltakene eller ikke. Pr. i dag er det ikke regimet, men den irakiske sivilbefolkningen som rammes hardest av sanksjonene.

5.5 Har det skjedd en oppmykning av boikotten ?

Resolusjon 986 (1995), den såkalte "*olje for mat-avtalen*", ble signert 20. mai 1996. I denne ligger det at Irak får selge en viss mengde olje og at deler av salget skal gå til mat og medisiner for sivilbefolkningen. Resolusjon 986 baserer seg på de samme betingelsene som resolusjon 706 og tillater Irak å selge olje for 1 milliard US dollars hver 90. dag, som de kan kjøpe humanitære forsyninger for. All avkastning fra slike salg vil bli plassert på en FN-kontrollert bankkonto som Irak ikke har tilgang til.

Irak må også bruke en del av inntektene til å betale gjeld. FN vil ha dekket utgiftene til UNSCOM, og Kuwait vil ha kompensasjon for ødeleggelser under

Golf-krigen Det som blir igjen skal brukes til mat og medisiner for sivilbefolkningen. Av de 4 milliarder US dollar som Irak kan tjene på oljesalget i løpet av ett år, vil 30% gå til krigsskadeerstatning, 10% til å betale FNs operasjoner i Irak, 10% til reparasjon og vedlikehold av oljerørledninger og 15% til humanitær hjelp til de 3 millioner kurderne i Nord-Irak. De resterende 35% går til resten av den irakiske befolkningen på 18 millioner, dvs. i overkant av 7 US dollar pr. person i måneden¹⁰³.

Inntektene fra det FN-kontrollerte oljesalget er små sammenliknet med de enorme behovene for mat og medisiner. En FN rapport har beregnet at det vil koste minst 4 milliarder US dollar å importere mat og medisiner for å møte dagens mangler og behov. FAO har på sin side anslått at Iraks behov for penger til kun livsnødvendig mat er på 2,7 milliarder US dollar¹⁰⁴. I følge Center for Social and Economic Rights løser ikke oljesalget de grunnleggende problemene for sivilbefolkningen, som f.eks. gjenoppbygging av helseinfrastruktur og vann- og kloakksystem¹⁰⁵.

¹⁰³ CESR, 1996; 2

¹⁰⁴ FAO, 1995;

¹⁰⁵ CSER, 1996;3

6 Hvorfor og hvordan boikottes Burundi?

25. juli 1996 kom Major Pierre Buyoya til makten og utpekte seg selv som president etter et militært statskupp i Burundi. Han suspenderte nasjonalforsamlingen, forbød politiske partier, streiker og demonstrasjoner, stengte landegrensene og flyplasser og innførte portforbud¹⁰⁶. Buyoya proklamerte at han ville ha kontroll i en tre års periode før gjenopprettelsen av demokratiske institusjoner i landet. I dagene etter kuppet drepte hæren hundrevis av sivile og undergravde slik Buyoyas påstand om at han hadde tatt makten for å få slutt på volden i landet¹⁰⁷. I følge Amnesty International ble mer enn 6000 mennesker drept i ulike deler av landet de første tre ukene etter kuppet¹⁰⁸.

Få dager etter Buyoyas militærkupp, møttes Burundis naboland i regi av Organisasjon for afrikansk enhet (heretter OAU) for å diskutere utviklingen i Burundi. Møtet ble avsluttet med en beslutning om å innføre omfattende økonomiske straffetiltak mot Burundi som en reaksjon på militærkuppet og et regime de fryktet ville gjennomføre et folkemord likt det i Rwanda.

6.1 Hva har sanksjonene gått ut på og hvem har vedtatt dem ?

Omfattende økonomiske sanksjoner mot Burundi ble vedtatt uten humanitære unntak. I et felles kommunike utstedt av den andre "Arusha Regional Summit" ble sanksjonene proklamert den 31. juli 1996. Sanksjonslandene inkluderer Etiopia, Kenya, Rwanda, Tanzania, Uganda, Zaire og Zambia. FN og EU støtter sanksjonene.

Det er opprettet en regional komite for koordinering og oppfølging av sanksjonene mot Burundi. Komiteen er sammensatt av representanter fra sanksjonslandene, samt en representant fra sekretariatet i OAU.

¹⁰⁶ Department of Humanitarian Affairs, *Burundi Humanitarian Situation Report 30, August 1996*, tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://131.111.106.147/BUR/>>

¹⁰⁷ Human Right's Watch, *Human Right's Watch 1996, Burundi*

¹⁰⁸ Department of Humanitarian Affairs, *Burundi Humanitarian Situation Report 23 august 1996*, tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://131.111.106.147/BUR/>>

6.2 Hvilke kriterier legges til grunn for at sanksjonene har hatt ønsket effekt ?

Sanksjonslandene har listet opp sine betingelser i kommunikeet fra sitt andre møte i Arusha, Tanzania¹⁰⁹. Kommunikeet krever at nasjonalforsamlingen i Burundi blir gjeninnsatt og at forbudet mot politiske partier og politisk aktivitet blir opphevet. Det kreves videre at regimet må forhandle med alle parter som er involverte i konflikten, og at regimet skal ta ansvar for å stoppe drap og massakre på sivilbefolkningen. Dersom disse kravene blir innfridd vil boikotten oppheves.

6.3 Har Burundi imøtekomet kravene til OAU?

I midten av september 1996 opphevet Buyoya forbudet mot politiske partier og gjenopprettet deler av nasjonalforsamlingen. En uke senere gikk han med på å forhandle med opprørerne¹¹⁰. FNs spesialrapportør til Burundi, Paulo Sèrgio Pinheiro, skriver i sin rapport, at til tross for at burundiske myndigheter har gjenopprettet deler av nasjonalforsamlingen og opphevet forbudet mot politiske aktiviteter, nekter de å gå tilbake til grunnloven av mars 1992, som ga landet sine første demokratiske institusjoner. Regjeringen har heller ikke opphevet forbudet mot offentlige politiske demonstrasjoner. Videre skriver han at til tross for at regimet i Burundi har erklært seg åpne for å forhandle med opposisjonen og er villig til å komme frem til en fredelig løsning, har de i realiteten vist liten vilje til å gjennomføre sine erklæringer¹¹¹.

I følge Buyoya og hans utenriksminister Luc Rukingama har Burundi etterkommet kravene i det andre Arushakommunikeet. På en pressekonferanse uttalte Burundis utenriksminister at regjeringen flere ganger hadde forsøkt å forhandle med opposisjonen og at regjeringen i Burundi dermed har vist at de er villige til å få en fredelig løsning på konflikten i landet¹¹². Sanksjonskomiteen så imidlertid ikke ut til å være enig. Buyoyas regime nekter derfor å gå med på forhandlinger med opposisjonen, før sanksjonskomiteen opphever boikotten mot landet¹¹³.

¹⁰⁹ OAU, *Joint Communiqué of the Second Regional Summit on Burundi*, underskrevet 31. juli 1996 i Arusha, Tanzania, tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://131.111.106.147/BUR/>>

¹¹⁰ Human Right's Watch, *Human Right's Watch Report 1996* (1996;25)

¹¹¹ UN, Economic and Social Council, *Second report on the human rights situation in Burundi submitted by the Special Rapporteur, Mr. Paulo Sèrgio Pinheiro, in accordance with Commission Resolution 1996/1 (E/CN.4/1997/12 10 februar 1997)* (1997, Artikkel 18)

¹¹² Jerome Kassabe, Pan African News Agency (PANA), 15 april 1997, tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

¹¹³ Ibid.

6.4 Har sanksjonene mot Burundi vært effektive og hatt den ønskede politiske virkning?

Straffetiltakene mot Burundi har ikke vært like effektive som tiltakene mot Irak. I følge EIUs Burundi Country Report (1997) har en kombinasjon av politisk usikkerhet og mangel på innskjerping og håndhevelse ført til en utvanning av sanksjonene. Flykorridorer er etablert mellom Bujumbura og andre afrikanske og europeiske land. Grensehandelen har blomstret og det smugles store kvanta av varer over grensene til og fra nabolandene som står bak sanksjonene. Grensen til østlige Zaire er gjennomslukt og muligjører bevegelse av varer inn til Burundi. Lektore krysser fremdeles Tanganyikasjøen og ankommer havnen i Bujumbura¹¹⁴. Likevel hevder regimet i Burundi at landet har tapt 163 millioner US dollar siden sanksjonen ble innført¹¹⁵.

I følge Tanzanias president, Benjamin Mkapa, var intensjonen med sanksjonene mot Burundi å åpne øynene for alle parter i konflikten og unngå en opptrapping av konflikten som ville føre til masse mord. Dette ser dessverre ikke ut til å ha blitt resultatet. I følge Burundis utenriksminister har derimot sanksjonene ført til en opptrapping av konflikten som følge av økonomisk kaos, misforståelser og sosiale problemer¹¹⁶.

I følge Pinheiro, er det heller ingen ting som tyder på at den politiske situasjonen i Burundi er bedret. Buyoyas regjering har ikke tatt de nødvendige skrittene mot demokratisering. Straffetiltakene har ikke rammet regimet i Burundi, mens internasjonale hjelpeorganisasjoner i landet og den befolkningen som hjelpes av disse, sliter under stadige vanskeligere kår¹¹⁷.

6.5 Har det skjedd en oppmykning av straffetiltakene ?

Det har vært en gradvis oppmykning av boikotten mot Burundi. Den økende kritikken fra hjelpeorganisasjoner og regjeringen i Burundi, samt opptrappingen av konflikten har ført til at sanksjonskomiteen har lettet deler av boikotten mot Burundi. I løpet av det første halvåret lettet sanksjonskomiteen importforbudet for hjelpeorganisasjoner og i april 1997 ble forbudet mot import av mat og medisiner opphevet.

¹¹⁴ European Intelligence Unit (EIU); *Burundi Country Report*, 1. kvartal 1997

¹¹⁵ UN, Economic and Social Council, *Second report on the human rights situation in Burundi submitted by the Special Rapporteur, Mr. Paulo Sérgio Pinheiro, in accordance with Commission resolution 1996/1* (E/CN.4/1997/12 10 februar 1997)

¹¹⁶ Jerome Kassabe, Pan African News Agency (PANA), 15 april 1997 tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

¹¹⁷ UN, Economic and Social Council, *Second report on the human rights situation in Burundi submitted by the Special Rapporteur, Mr. Paulo Sérgio Pinheiro, in accordance with Commission resolution 1996/1* (E/CN.4/1997/12 10 februar 1997)

Generalsekretæren i OAU, Salim Ahmed, uttalte til Pan African News Agency¹¹⁸ at han ville forsøke å få opphevet en del av sanksjonene mot Burundi fordi sanksjonene rammet folket mer enn regjeringen til Buyoya. Han fikk gehør for sine argumenter på det fjerde Arushamøtet i Tanzania.

Sanksjonslandene opphevet sanksjonene på import av mat, medisiner, skolemateriell, bygningsutstyr og jordbruksutstyr på sitt fjerde Arushamøte, 16. april 1997. I kommunikeet fra dette møtet, ber de det internasjonale samfunn om å utøve omfattende politisk, økonomisk og diplomatisk press på alle partene i den burundiske konflikten. Videre erklærer sanksjonslandene at de er beredt til å oppheve sanksjonene, med unntak av våpenboikotten, så snart partene forhandler seg frem til en fredelig løsning¹¹⁹.

I følge Voice of America uttalte Kenyas utenriksminister at afrikanske ledere hadde lettet sanksjonene mot Burundi. Årsaken er i følge Kenyas utenriksminister at de vil lette lidelsene til vanlige borgere i Burundi, men også fordi sikkerhetssituasjonen i landet er blitt verre. Afrikanske ledere venter at lettelsen av sanksjonene vil føre til fredsforhandlinger mellom Buyoya og opposisjonen, men hovedopposisjonen sier at lettelsen av sanksjonene vil gjøre ting verre i Burundi fordi den kun vil komme det militæret til gode¹²⁰.

¹¹⁸ Jerome Kassabe, Pan African News Agency (PANA), 15 april 1997 tilgjengelig via Relief web <<http://www.reliefweb.int/>>

¹¹⁹ Organisation of African Unity, *Joint Communiqué of the Fourth Regional Summit on Burundi*, underskrevet 16. april 1997 i Arusha, Tanzania, tilgjengelig via ReliefWeb <<http://www.reliefweb>>

¹²⁰ Voice of America 17. april 1997, tilgjengelig via Reliefweb <<http://www.reliefweb.int/>>

7 Er boikott en årsak til forverring av barns kår?

Barns vanskeligheter i land som rammes av internasjonal boikott er et resultat av mange faktorer. Det er problematisk å gi et entydig svar på hva som kan tilskrives sanksjonene direkte, og hva som skyldes andre forhold. Irak og Burundi har totalitære regimer. Regimene har selv ført en politikk som har forverret barns levekår. Krig og politiske og sosiale konflikter har vært en del av dagliglivet for befolkningene i en årrekke. Under slike forhold er det vanskelig å isolere virkningen av internasjonale eller regionale straffetiltak fra regimets egne prioriteringer av begrensede ressurser eller krigsødeleggelse. Disse problemstillingene er i liten grad berørt i FN organenes rapporter. I materialet som er gjennomgått er det svært få av rapportene som belyser dette metode og målproblemet¹²¹. Det finnes få alternative kilder, og det er først og fremst dette materialet denne rapporten bygger på. Uansett er det viktig å ta i betraktning hva FNs rapporter hevder er følgene av sanksjonene.

7.1 Irak: Økende nød og ulikhet

I løpet av de siste syv årene har det vært gjort en rekke studier av Golf-krigen og boikottens følger. Undersøkelser har vært utført av FNs egne organer og uavhengige organisasjoner.

De to første årene etter sanksjonene mot Irak, kom fire hovedrapporter: "The March Study Report" til FN fra Maarti Ahtsaari (1991), The Harvard Study Team's analyse i mai, to måneder senere kom en spesial rapport til FN fra Sadruddin Aga Khan og siden en omfattende studie fra the International Study Team i august 1991. Rapporter og beretninger kom også fra Unicef og WHO. De tre siste årene har det kommet 3 hovedrapporter: FNs Matvare og jordbruksorganisasjon (FAO) kom med en alarmerende rapport i august 1995. I mars 1996 kom en rapport fra Verdens helseorganisasjon (WHO), "*The health conditions of the population in Iraq since the Gulf crisis*". Samme år i mai kom en rapport fra Senter for økonomiske og sosiale rettigheter (CESR). I tillegg har det kommet rapporter fra Unicef og FNs spesialrapportører. Samtlige av rapportene har fortalt om en forverring av situasjonen for den irakiske befolkningen generelt og barn spesielt.

¹²¹ CESR trekker direkte slutninger om sanksjonenes humanitære følger uten å ta i betraktning innenrikspolitiske forhold; f.eks. hvor mye av statsbudsjettet i Irak som går til militæret og hvor mye som går til helse og utdanning. Naturkrefters påvirkning, som f.eks. jordskjelv eller tørke, vil naturlig nok også innvirke på matvaresituasjonen i landet.

Rapportene beskriver en klar forverring av barns situasjon siden innføringen av boikotten, men det er likevel vanskelig å trekke klare konklusjoner ut fra dette materialet med hensyn til virkningene av sanksjonene for barn. Problemet oppstår, som sagt, når en skal skille disse fra andre problemer i landet. Krigen mot Iran (1980-88), Golf-krigen mot FN-koalisjonshæren i 1991 og den påfølgende økonomiske boikotten har alle vært medvirkende faktorer til å føre Irak inn i dagens situasjon. Likevel hersker det liten tvil om at sanksjonene har ført til en forverring av forholdene. Import- og eksportforbud, frysing av finansielle verdier og stenging av oljeindustrien, har redusert både offentlige og private inntekter og offentlige investeringer. Økonomiske nedgangstider har ført til mangel på varer og høy inflasjon. Matmangelen har igjen ledet til at en økt andel av irakiske barn lider av underernæring. Sykehus og apotek har akutt mangel på medisiner og utstyr. Mangel på rent drikkevann og ødelagt infrastruktur har ført til en rekke sykdommer. Barnedødeligheten er flerdoblet.

Reduserte statsinntekter førte til at staten kuttet ned på sosiale programmer som helse, matsubsidier og utdanning. I denne sammenheng ville det vært interessant å vite hvor mye av statsbudsjettet som har gått til militærapparatet og til bygging av Saddam Husseins palass. I følge UNDPs beregninger var militærutgiftene i forhold til helse og utdanning på hele 271% i 1990-91¹²². Oppdaterte tall siden da, er dessverre ikke tilgjengelige. Kanskje forholdene for barna i Irak hadde vært bedre dersom Saddams regjering fordelte sine ressurser annerledes?

Økt arbeidsledighet, høy inflasjon, inntektstap og høyere levekostnader i samfunnet generelt har ført til nedgang i levestandard for de fleste hushold. De fattigste husholdene rammes først. Det sier seg selv at boikotten har rammet befolkningen i Irak på ulikt vis, avhengig av den enkelte families sosiale og økonomiske situasjon.

Sanksjonene har ført til et større gap mellom en liten gruppe privilegerte og majoriteten av befolkningen. De privilegerte, hovedsakelig bestående av Saddam Husseins indre krets, høyere militæroffiserer og store jordeiere, har klart å opprettholde sin levestandard. Noen av dem har faktisk profittert på krisen. Overklassen har bankinnskudd i land som ikke har frosset irakiske konti og Saddam Hussein fortsetter å bygge palasser. I et intervju til den danske avisen *Information* uttalte en av Iraks overklassesønner, Talal al-Hamdami, at familien gjorde gode forretninger, tross sanksjonene. "Vår produksjon av hvete og mais er fordoblet siden sanksjonene ble innført. Grønnsaksproduksjonen har steget med 80%"¹²³.

Dette bildet understrekes også av Max van der Stoel, FNs spesialrapportør på menneskerettigheter i Irak. Han kommenterte i sin rapport, november 1994, en måten regjeringen i Bagdad reagerte på sanksjonene. I følge ham førte det til

¹²² UNDP, *Human Development Report 1997*

¹²³ *Informationen*, 15.03.93

store ulikheter mellom regioner og sosiale klasser i landet; "De sentrale områdene i Irak, som f.eks Tikrit, Samara og deler av Bagdad, har fremdeles en del privilegier i distribusjonen av begrensede ressurser. Blant de sosiale gruppene i Irak er en del grupper mer privilegert enn andre grupper, som militæret og eliten i Ba`th partiet, til tross for at antallet privilegerte grupper ser ut til å gå tilbake"¹²⁴.

Den økonomiske tilbakegangen har også skapt en rekke nye sårbare grupper i det irakiske samfunnet. Folk som hovedsakelig baserte seg på lønn og tjenester fra det offentlige, er nok de hardest rammede relativt sett. Offentlige tjenestemenn og pensjonister mottar ikke lenger lønninger de kan leve på. Befolkningen i nord- og sør-Irak er sannsynligvis rammet hardere enn befolkningen i sentrale deler av Irak, men om dette finnes det liten dokumentasjon.

Den irakiske befolkningen har altså blitt rammet på forskjellige måter avhengig av sosial, geografisk, religiøs og etnisk tilhørighet. Det hersker imidlertid liten tvil om at situasjonen har blitt betraktelig forverret for den jevne iraker siden 1993.

7.2 Burundi: Den moderne sektor bryter sammen

Siden 1993 har Burundis interne kriser og borgerkrig fått store konsekvenser for befolkningen generelt og barn spesielt. Det er vanskelig, også her, å vurdere hvorvidt barns situasjon i dagens Burundi er et resultat av sanksjoner eller den pågående krisen. Kombinasjonen av disse faktorene har sannsynligvis ført til at situasjonen i dag er mer kritisk enn den ellers ville ha vært. Det er vanskeligere enn i tilfellet med Irak å trekke klare slutninger. Et tilstrekkelig og pålitelig datagrunnlag er som nevnt ikke-eksisterende for Burundi. Beskrivelser av barns levevilkår og helsesituasjon er svært mangelfull.

I Burundi har boikotten vart i underkant av ett år, og det er følgelig få rapporter om humanitære følger av straffetiltakene¹²⁵. Sanksjonene mot Burundi har dessuten ikke vært særlig effektive. Likevel hevder Unicef¹²⁶ at sanksjonene har hatt stor effekt på Burundis økonomi. Mangelen på inntekter fra kaffeeksport har ført til at regjeringen i Burundi har hatt dårlige muligheter for å støtte økonomien gjennom offentlige ansettelser, offentlige subsidier, infrastruktur og offentlige tjenester. Mangel på råmaterialer, reservedeler, krafttilførsel og drivstoff har redusert økonomisk aktivitet i den private sektor.

¹²⁴ Max van der Stoel, November 1994, paragraf 93

¹²⁵ Eric Hoskins and Samantha Nutt, *The Humanitarian Impacts of Economic Sanctions on Burundi, Preliminary Findings*. Førreløpige utdrag av rapporten som skal publiseres i september 1997. Tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://www-jha.sps.cam.ac.uk/BUR/>>

¹²⁶ Unicef, *Annual Report Burundi 1996* (1996;8)

Bare i Bujumbur har 12 bedrifter lagt ned eller sagt opp mer enn 60% av arbeidsstokken. Arbeidsledigheten har følgelig økt betraktelig. Dette har ført til en økning av fattigdom og vold spesielt i byene.

Problemene har vært store for hjelpeorganisasjoner som har måttet forholde seg til det lovlige og offentlige markedet i Burundi. I løpet av sanksjonenes første måneder førte embargoen til at mange FN og NGO programmer ble satt i fare. Fly med humanitære hjelpeforsyninger fikk ikke lande de to første månedene av sanksjonene¹²⁷. Forbudet mot import av drivstoff rammet først og fremst hjelpeorganisasjonene. Først i november fikk hjelpeorganisasjonene dispensasjon, noe som førte til vanskeligheter med å gjennomføre hjelpetiltak og operasjoner. Sårkorn og gjødsel ble lovlig å importere etter 21. september 1996. Dispensasjon fra sanksjonene ble kun gitt til FN og andre hjelpeorganisasjoner og kun til de aktiviteter som var rettet direkte inn mot flykninger og internt fordrevne. Kun en liten andel av befolkningen er avhengige av hjelpetiltak. I mai 1997 ble deler av sanksjonene lettet. Forhåpentligvis er disse problemene nå løst for hjelpeorganisasjonene i Burundi.

I følge Hoskins og Nutt¹²⁸ har sanksjonene påvirket Burundis forskjellige befolkningsgrupper og deres barn ulikt. Folk som bor i byer merker sanksjonene hardest. I tillegg til fabrikkarbeidere, havnearbeidere, handelsfolk og offentlige byråkrater inkluderer denne gruppen mange fattige slumbeboere. Bybefolkningen som er svært avhengig av den formelle økonomien for å få arbeid, er rammet av høy arbeidsledighet, redusert familieinntekt og økende priser på matvarer og andre viktige husholdningsprodukter.

Befolkningen på landsbygda består hovedsakelig av bønder som produserer til eget forbruk og er i liten grad avhengig av den formelle økonomien. Disse familiene forbruker det de selv produserer. De er kun avhengige av den formelle økonomien i den grad de skal kjøpe inn jordbruksutstyr og selge overskuddsproduksjon. Da landsbybefolkningen i større grad er selvforsynt, blir ikke deres situasjon påvirket av sanksjonene i like stor grad som bybefolkningen, selv om mangelen på såkorn, kunstgjødsel, ugressmiddel og landbruksutstyr får betydning. Landsbygda, rammes også av kollapsen i helsevesenet.

Flykninger, repatrierte og fordrevne er beregnet til å være i overkant av 500.000 mennesker. Denne delen av befolkningen er avhengig av internasjonale hjelpeorganisasjoner. Sanksjonenes følger for hjelpeorganisasjoner, som beskrevet ovenfor, virker derfor negativt for denne

¹²⁷ Flyforbudet for humanitære hjelpeforsyninger ble opphevet 6. september 1996

¹²⁸ Eric Hoskins and Samanthe Nutt, *The Humanitarian Impacts of Economic Sanctions on Burundi, Preliminary Findings*. Føreløpige utdrag av rapporten som skal publiseres i september 1997. Tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://www-jha.sps.cam.ac.uk/BUR/>>

delen av befolkningen. Dette utgjør også den mest sårbare gruppen av mennesker i landet.

7.3 Hvor ligger ansvaret?

Innføring av sanksjoner er mer enn et spørsmål om internasjonal politikk, det er også et spørsmål om moral, etikk og menneskerettigheter. Vi må stille spørsmålet om hvorvidt sanksjonsmiddelet tjener barns interesser på lengre sikt. Fører sanksjonene til ubotelige skader?

En viktig test på sanksjonenes virkninger, er å spørre seg: Vil barn få det bedre dersom boikotten oppheves? Rapportene fra Irak og Burundi antyder at dette vil være tilfellet. Innføringen av sanksjoner mot de to landene har sannsynligvis ført til at levekårene har blitt forverret for flertallet av barna.

Hvem skal ta ansvar for at barns situasjon har forverret seg, det internasjonale samfunn eller regimene i Irak og Burundi? FNs sikkerhetsråd uttaler at Saddam Husseins krig, politikk og undertrykkelse, samt nektelse av å følge FNs pålegg som kunne ha opphevet sanksjonene, har ført til dagens kritiske situasjon. Samtidig bruker det irakiske regimet sin egen sivilbefolkning og dens nød som et bevisst pressmiddel for å få beveget det internasjonale samfunn til å oppheve sanksjonene før alle FNs krav er imøtekommet. I følge FN er det Saddam Hussein og hans regime som har ansvaret. Saddam Hussein på sin side legger skylden på FN, USA og boikotten. OAU legger skylden på Buyoya. Han og resten av regimet, legger skylden på OAU og boikotten. Skyldspørsmålet er altså problematisk. Mens regimene og internasjonale politikere fordeler skyld etter hva som måtte passe dem selv best, blir situasjonen for barn i Irak og Burundi mer og mer kritisk.

Barn som er ofre for interne og eksterne konflikter er beskyttet av Genèvekonvensjonen med tilleggsprotokoller. Disse gir barnet blant annet rett til utdanning og særlig omsorg. Likevel har vi sett at barns mest fundamentale rettigheter systematisk blir brutt i Burundi og Irak. Rett til sikkerhet, mat, utdanning og helse er ord uten mening for mange av barna i de to landene.

De internasjonale forpliktelser til å bedre barns situasjon står sterkt i konvensjonen om barnerettigheter av 1989. Forpliktelsene understrekes allerede i innledningen, hvor statene anerkjenner "viktigheten av internasjonalt samarbeid når det gjelder å forbedre levekårene for barn i alle land, og særlig i utviklingsland"¹²⁹. Sanksjonslandene samt Irak og Burundi har alle ratifisert barnekonvensjonen¹³⁰. De har med andre ord alle brutt sine egne forpliktelser i forhold til Barnekonvensjonen.

¹²⁹ Sørensen, R, *Tapte generasjoner. Barn og rettigheter i utviklingsland 1990*;123-124

¹³⁰ Med unntak av USA. UNICEF, *The State of The Words Children 1997*

8 Hvor går balansen mellom internasjonal politikk og humanitære kostnader ?

Sanksjoner er et legitimt virkemiddel for FN og det internasjonale samfunn, men for lite arbeid har vært gjort for å hindre at den uskyldige tredjepart, barn, eldre og befolkningen generelt, blir rammet. I sitt supplement til "An Agenda for Peace"¹³¹ uttalte Boutros Boutros Ghali, at en organisasjon må settes opp for å vurdere humanitære kostnader av sanksjoner før og etter innføring. Målet med en slik organisasjon vil for det første være å forhindre at sanksjoner utsetter uskyldig tredjepart for lidelse. For det andre å utvikle sanksjoner som rammer beslutningstakere mer effektivt.

Hovedproblemet Boutros Ghali vil løse er følgende: Omfattende sanksjoner kan ha så store negative humanitære konsekvenser at de fører til brudd på de menneskerettighetene de er ment å styrke gjennom økt sikkerhet og fred. Sanksjoner som virkemiddel innen internasjonal politikk har til nå rammet den uskyldige tredjepart mer enn regimenenes ledere. Følgelig fører de som oftest ikke til den ønskede endring i regimenenes politikk, men kun til fånyttede lidelse for sivilbefolkningen.

Vi avslutter rapporten med Garca Machels¹³², spesialrådgiver for FNs Generalsekretær, sine betraktninger rundt økonomiske sanksjoner og menneskerettigheter. Hun peker her ut en fruktbar vei for å løse dilemmaet mellom sanksjoner og menneskerettigheter.

I barns, og andre svake gruppers interesse, bør det internasjonale samfunn la være å innføre omfattende økonomiske sanksjoner, med mindre de gjør humanitære unntak og overvåker virkningen av sanksjoner for sårbare grupper kontinuerlig. Dersom sanksjoner innføres skal de rettes direkte mot de svake punktene til politiske og militære ledere. I følge Garca Machel er de mest effektive sanksjonene våpenboikott, frysing av utenlandske verdier og å stanse disse enkeltpersoners egne økonomiske transaksjoner med utlandet.

Machel skriver at sanksjoner må vurderes mot menneskerettigheter generelt og barns rettigheter spesielt, slik de er nedfelt i Barnekonvensjonen. Man må sørge for at sanksjoners følger for levekår virker inn på hva slags sanksjoner som innføres og hvor lenge de skal vare. Sanksjoner bør derfor ikke innføres uten å ha tatt nødvendige hensyn til mållandets økonomi og sosiale situasjon.

¹³¹ United Nations, Report from the secretary-general, *An Agenda for peace* (A/50/60)

¹³² Report of Garca Machel, Expert of the Secretary General of United Nations, *Impact of Armed Conflict on Children*. 1996 (A/51/306 26. august 1996)

Heller ikke bør sanksjoner innføres om det er vanskelig å kontinuerlig følge effekten av dem for svake grupper. Dersom sanksjoner innføres må det formuleres klare retningslinjer for humanitære unntak. I det øyeblikket en oppdager at sanksjoner får for store følger for barn, bør sanksjonene lettes.

Machels anbefalinger kan oppsummeres slik:

- Det internasjonale samfunn må forsikre seg om at nødvendige hensyn tas til barns humanitære rettigheter når sanksjoner innføres. Det internasjonale samfunn må etablere effektive overvåkningsmekanismer og fortløpende vurderinger av barns situasjon. Overvåkningsmekanismer og fortløpende vurderinger må utvikles med klare retningslinjer for hvordan de skal utføres.
- FNs egne hjelpeorganisasjoner og NGOs humanitære hjelpeprogrammer bør slippe å søke om fritak fra Sikkerhetsrådets sanksjonskomite for å drive hjelpearbeid.
- Et hovedanliggende når en målrettet sanksjonspolitik planlegges må være å unngå negative virkninger for sårbare grupper, og da spesielt barn. Sanksjoner innført av Sikkerhetsrådet bør være presist rettet mot sårbare punkt hos de som det internasjonale samfunnet ønsker å endre atferden til.
- Sikkerhetsrådets sanksjonskomite må nøye overvåke humanitære følger av sanksjoner, og endre dem umiddelbart dersom de viser seg å ramme barn utilbørlig.

9 Litteratur

- Al- Samarrai, B., *Economic Sanctions Against Iraq; Do They Contribute to a Just Settlement ? i; Economic Sanctions. Panacea or Peacebuilding in a Post-Cold War World?*, Westview Press, 1995
- Amnesty International, *Amnesty International Report 1995*
- Amnesty International, *Amnesty International Report 1996*
- Blanchet, T., *Lost Innocence, Stolen Childhoods*, University Press Limited, 1996
- Center for Economic and Social Rights (CESR), *UNsanctioned Suffering, A Human Rights Assessment of United Nations Sanctions on Iraq*, May 1996
- CIA World Factbook pages on Iraq ; Internet,
<http://www.odci.gov/cia/publications/nsolo/factbook/>
- CIA World Factbook pages on Burundi ; Internet,
<http://www.odci.gov/cia/publications/nsolo/factbook/>
- Cortright, D. and Lopez, G.A. (eds), *Economic Sanctions. Panacea or Peacebuilding in a Post-Cold War World?*, Westview Press, 1995
- Dimitrijevic, V. and Pejic, J., *UN Sanctions Against Yugoslavia: Two Years Later*, i; Bourantonis, D. and Wiener, J., *The United Nations in the New World Order*, Macmillan Press Ltd 1995
- Department of Humanitarian Affairs, *UN Consolidated Inter-Agency Humanitarian Co-operation Programme for Iraq. Mid-term Review*, 21. September, 1995.
- Department of Humanitarian Affairs, *Burundi Humanitarian Situation Reports*, from August 1996 to June 1997 . Tilgjengelig via Reliefweb<<http://www.reliefweb.int/>>
- Department of Humanitarian Affairs, *Humanitarian News*, tilgjengelig via The Humanitarian News <<http://goper.vita.org/humanitarian/thn/>>
- Atle Dyregrov og Magne Raundalen, *The impact of the Gulf Crisis on Children in Iraq* i; Health and Welfare in Iraq after the Gulf Crisis, International Study team, 1991.
- Fine, J., *The Iraq Sanctions Catastrophe* i; Middle East Report, January-february 1992
- Graham-Brown, S. *Intervention, Sovereignty and Responsibility*, Middle East Report Nr. 193 Vol. 25 nr. 2 , 1995
- Hoskins, E. and Nutt, S. *The Humanitarian Impacts of Economic Sanctions on Burundi, Preliminary Findings*. Føreløpige utdrag av rapporten som skal publiserers i september 1997. Tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://www-jha.sps.cam.ac.uk/BUR/>>

- Hufbauer, G.C., Schott, J.J and Elliott, K.A. *Economic Sanctions Reconsidered. History and Current Policy*, Institute for International Economics, Washington, DC 1990
- Human Right's Watch, *Human Right's Watch Report, 1995*
- Human Right's Watch, *Human Right's Watch Report, 1996*
- Informationen , 15.03.93
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, *UN sanctions and the humanitarian crisis i*; World Disaster Report 1995, Section One, Key Issues Chapter 2.
- International Study Team, *Health and welfare in Iraq after the Gulf crisis. An in-depth assessment*, October 1991
- Journal of Humanitarian Assistance, *Burundi: Sanctions Committee Statement 6 Sept 1996*, Tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://www-jha.sps.cam.ac.uk/Bur/>>
- Journal of Humanitarian Assistance, *Recommendations by the 2nd meeting of the regional co-ordinating committee, Rwanda 25 Sept 1996* Tilgjengelig via Journal of Humanitarian Assistance <<http://www-jha.sps.cam.ac.uk/Bur/>>
- Kassabe, J. Pan African News Agency (PANA), 15 april 1997, gjort tilgjengelig av Reliefweb <<http://www.reliefweb.int/>>
- Kulesa, M., "Good Grief" or "Good Governance"?, *On the Intentions of UN Sanctions i*; Development and Cooperation, No. 5/1996, September/October
- Organisation of African Unity, *Joint Communiqué of the Second Regional Summit on Burundi*, underskrevet 31. juli 1996 i Arusha, Tanzania, tilgjengelig via ReliefWeb <<http://www.reliefweb>>
- Organisation of African Unity, *Joint Communiqué of the Third Regional Summit on Burundi*, underskrevet 12. oktober 1996 i Arusha, Tanzania, tilgjengelig via ReliefWeb <<http://www.reliefweb>>
- Organisation of African Unity, *Joint Communiqué of the Fourth Regional Summit on Burundi*, underskrevet 16. april 1997, i Arusha, Tanzania, tilgjengelig via ReliefWeb <<http://www.reliefweb>>
- Patterson, J., *The Sanctions Dilemma i*; Middle East Report, March-June 1994
- Reuther, D.E., *Un Sanction Against Iraq, i; Economic Sanctions*. Westview Press, 1995
- Reyntjens, P., *Burundi. Landet med kuppen utan slut*, Afrikafakta 3, Nordiska Afrikainstituttet 1996
- Juliette Sayegh, *Child Survival in Wartime, A Case Study from Iraq 1983-1989*, The Department of Population Dynamics, The Johns Hopkins School of Hygiene and Public Health, 1992
- Sørensen, R., *Tapte generasjoner, barn og rettigheter i utviklings land*, Redd Barna, 1990
- The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile Iraq 1996-97*.
- The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile of Iraq 1995-96*
- The Economist Intelligence Unit (EIU); *Burundi Country Report*, 1 quarter 1997
- The Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile Burundi 1996-97*.

- Tjønneland, E.N, *Økonomiske sanksjoner som virkemiddel i internasjonal politikk*, PRIO Paper 11/86, (1986;49)
- Tuastad, D. , *Irak i*; Store Norske Leksikon 1997, Kunnskapsforlaget
- The World Health Organisation (WHO), *The Health Conditions of the Population in Iraq Since the Gulf Crisis*, March 1996
- United Nations, Food and Agricultural Organization; *Evaluation of food and nutrition situation in Iraq*, 1995 (TCP/IRQ/4552)
- United Nations, Economic and Social Council, *Second report on the human rights situation in Burundi submitted by the Special Rapporteur, Mr. Paulo Sérgio Pinheiro, in accordance with Commission resolution 1996/1* (E/CN.4/1997/12 10 februar 1997)
- United Nations, Economic and Social Council, *Interim report on the human rights situation in Iraq submitted by the Special Rapporteur, Max van der Stoep; Situation of human rights in Iraq (A/51/496) 15. oktober 1996*
- United Nations, General Assembly, *Human Rights questions; Human rights situations and report of special rapporteurs and representatives, Situation of human rights in Burundi (A/51/459) 7 October 1996*
- United Nations, General Assembly, *Human Rights questions; Human rights situations and report of special rapporteurs and representatives, Situation of human rights in Iraq (A/51/496/Add.1) 8 November 1996*
- United Nations, *Report of the Secretary-General on the situation in Burundi (S/1996/116) 15 februar 1996*
- United Nations, Report of Garaca Machel, Expert of the Secretary General of United Nations, *Impact of Armed Conflict on Children*. 1996 (A/51/306 26. august 1996)
- United Nations, Report of the Secretary-General Boutros Boutros Gahli, "An agenda for Peace" (A/50/60)
- United Nations, *Security Council Resolution 660(1990)*, August 2, 1990
- United Nations, *Security Council Resolution 661*, August 6, 1990
- United Nations, *Security Council Resolution 678 (1990)*, November 29, 1990
- United Nations, *Security Council Resolution 686 (1991)*, March 2, 1990
- United Nations, *Security Council Resolution 687 (1991)*, April 3, 1991
- United Nations, *Security Council Resolution 688 (1991)*, , 1991
- United Nations, *Security Council Resolution 706 (1991)*, August 15, 1991
- United Nations, *Security Council Resolution 715 (1991)*, 1991
- United Nations, *Security Council Resolution 986 (1995)*, 1995
- United Nations Children's Fond (UNICEF), *Emergency Information Note, Iraq I (EIN/GVA/95/09) 28. March 1995*
- United Nations Children's Fond , *UNICEF-Information PR/GVA/96/035*, 4.oktober 1996
- United Nations Children's Fond , *UNICEF-Information PR/GVA/97/011*, 29 mai 1997
- United Nations Children's Fond, UNICEF, *Annual Report on Burundi 1996*
- United Nations Children's Fond, Michel Sidibè, *The women and children of Burundi: hostages to conflict*, UNICEF March 1997
- United Nations Children's Fond, *The State of The Words Children 1995-97*
- Visser, R. *Irak- 5 år etter Golfkrigen i; Hvor Hender Det ?* Nr, 11 1996/97